

Upptagen av droger

En kvalitativ studie om drogförebyggande arbete

Kristina Hummelgård

Examensarbete för Socionom (YH)-examen

Utbildningsprogrammet för det sociala området

Vasa 2018

EXAMENSARBETE

Författare: Kristina Hummelgård

Utbildning och ort: Det sociala området, Vasa.

Inriktning/alternativ/Fördjupning: Ungdomsarbete, mental ohälsa och missbrukarvård.

Handledare: Sonja Kurtén-Vartio och Ralf Lillbacka

Titel: Upptagen av droger - En kvalitativ studie om drogförebyggande arbete

---

Datum 20.4.2018

Sidantal 43

Bilagor 1

Abstrakt

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka och kartlägga drogförebyggande metoder, insatser och åtgärder som används i arbetet med ungdomar. De centrala frågorna i arbetet är vilka ungdomar är det som ligger i riskzonen och vilka aspekter är det som bidrar till att en ungdom vill prova på droger? Av vem utförs drogförebyggande arbete och vad behövs för att kunna bedriva arbetet? Vilka förebyggande metoder, insatser och åtgärder finns det i arbetet med ungdomar?

Teoridelen innehåller grundläggande fakta om de vanligaste illegala drogerna bland ungdomar och hur dessa påverkar kroppen och hjärnan samt kunskap om ungdomars utveckling och bakomliggande orsaker till droganvändning. Identitetsbildningen kan för många ungdomar vara en jobbig process som kan leda till riskfyllda beteenden så som att ta droger, därför har jag valt att ta med fakta ungdomskulturen och identitetsutvecklingen. I riskzonen är de som växt upp under svåra och otrygga förhållanden som med större sannolikhet kan prova på eller börja använda droger. Förutom att förutse vem som kan befinna sig i riskzonen är det viktigt att känna till kännetecknen på ett beroende för att kunna förebygga i ett tidigt skede. Alla i samhället har ansvar över det drogförebyggande arbetet. Målsättningen är att få en hållbar framtid genom att minska ungdomars konsumtion och motarbeta drogliberala attityder med hjälp av effektiva arbetsredskap och strategier.

Den kvalitativa undersökningen utfördes genom tre intervjuer med professionella yrkesutövare som kommer i kontakt med drogförebyggande arbete. I undersökningen konstateras många likheter i respondenternas svar gällande vad som bidrar till att ungdomar har en positiv inställning till droger. Gemensamt med resultaten är att drogförebyggande arbete är ett brett kunskapsområde som tangerar allt som har med ungdomars välmående att göra. Det handlar om att öka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer. Droganvändningen minskar genom att ge stöd åt skolpersonal och föräldrar i uppfostringsfrågor samt ge ungdomarna möjlighet till att ha meningsfulla fritidsaktiviteter och drogfria platser att vara på.

Språk: Svenska Nyckelord: drogförebyggande arbete, illegala droger, beroende, ungdom

---

OPINNÄYTETYÖ

Tekijä: Kristina Hummelgård

Koulutus ja paikkakunta: Sosiaaliala, Vasa

Suuntautumisvaihtoehto/Syventävät opinnot: Nuoriso, psyykinen ja riippuvainen metodiikka

Ohjaaja(t): Sonja Kurtén-Vartio ja Ralf Lillbacka

Nimike: Riippuvainen huumeista - kvalitatiivinen tutkimus huumeiden ehkäisevästä työstä.

Päivämäärä 20.4.2018

Sivumäärä 43

Liitteet 1

Tiivistelmä

Opinnäytetyöni tarkoitus on tutkia ja kartoittaa huumeiden käyttöä ennaltaehkäiseviä toimenpiteitä ja menetelmiä, joita käytetään nuoristotyössä. Työni keskeisimmät kysymykset ovat mitkä nuoret ovat alttiita huumeiden käyttämiselle ja mitkä aspektit saattavat aiheuttaa, että nuori haluaa kokeilla huumeita? Kuka suorittaa huumeiden ennaltaehkäisevää työtä ja mitä tarvitaan, jotta työtä voidaan tehdä. Mitä ennaltaehkäiseviä metodeja ja toimenpiteitä käytetään nuoristotyössä?

Teoriaosa sisältää perustietoa yleisimmistä laittomista huumeista nuorten keskuudessa ja kuinka nämä vaikuttavat kehoon ja mieleen, sekä tietoa nuorten kehityksestä ja huumeiden käytön taustalla olevista syistä. Oman identiteetin muodostuminen voi olla monelle hankala prosessi, joka voi johtaa riskialttiiseen käyttämiseen, kuten esimerkiksi huumeiden käyttöön. Tästä syystä olen sisällyttänyt tietoa nuorisokulttuurista sekä identiteetin muodostumisesta tutkintooni. Erityisen alttiita huumeille ovat nuoret, jotka ovat kasvaneet vaikeissa ja turvattomissa olosuhteissa. Erityisen alttiitten ryhmien tunnistamisen lisäksi on tärkeää tunkea riippuvuuden tuntomerkit, jotta ennaltaehkäiseminen voidaan aloittaa aikaisessa vaiheessa. Kaikilla yhteiskunnassa on vastuu huumeiden ennaltaehkäisemisestä työstä. Tavoitteena on saavuttaa kestävä tulevaisuus vähentämällä nuorten huumeiden käyttöä sekä vastustamalla huumeiden käyttöä asenteita tehokkaiden strategioiden ja työmenetelmien avulla.

Kvalitatiivinen tutkimus toteutettiin kolmen haastattelun myötä. Haastateltavina oli kolme asiantuntevaa ammattilaista, jotka ovat huumeidenkäytön ennaltaehkäisevän työn kanssa tekemisissä. Tutkimuksessa todetaan monia yhteisiä tekijöitä haastateltujen vastauksissa siihen, mikä johtaa nuorten positiivisiin asenteisiin huumeita kohtaan. Tutkimuksen tuloksissa yhteistä on, että huumeiden ennaltaehkäisy on laaja osaamisalue, joka koskee kaikkea nuorten hyvinvointiin liittyvää. Kyseessä on turvallisuustekijöiden lisääminen ja riskitekijöiden vähentäminen. Huumeiden käyttö vähenee tarjoamalla kasvatusasioissa tukea vanhemmille ja kouluhenkilökunnalle, sekä tarjoamalla nuorille huumeettomia oleskeluympäristöjä ja mahdollisuuksia harrastaa mielekkäitä vapaa-ajan aktiviteetteja.

Kieli: Ruotsi

Avainsanat: Ehkäisevä työ, laittomia huumeita, riippuvuus, nuoriso

---

BACHELOR'S THESIS

Author: Kristina Hummelgård

Degree Programme: Social welfare, Vasa

Specialization: Youth, mental and addiction methodology.

Supervisor(s): Sonja Kurtén-Vartio and Ralf Lillbacka

Title: Busy with drugs - A qualitative study about prevent work against drugs.

Date 20.4.2018

Number of pages 43

Appendices 1

Abstract

The purpose of my thesis is to examine and identify methods, efforts and actions used in the preventive work against drugs among young people. The central questions in this thesis are which teenagers are in the riskzone of trying drugs and what factors conduces a youngster to try drugs? Who is doing the preventive work and what resources are needed to do the work? What prevention methods, efforts and actions are there in the work among young people?

The theoretical part contains facts about the most common illegal drugs among young people and how these affects the body and brain and also facts about the progress for adolescences and underlying reasons to the use of drugs. Developing the identity can be a hard process which can lead to risky behavior, inter alia using drugs. That's why I decided to have data about youth culture and identity development. In the danger zone are those who have been growing up under hard and unsafe circumstances and are therefore more likely to try or start using drugs. Besides anticipating who could be in the danger zone is it important to know the attributes to addiction to be able to prevent in an early period. Everyone in society have a responsibility in the preventive work. The aim is to get a sustainable future by cutting down on drug consumption among young people and to counter the liberal attitudes to drugs with effective tools and strategy in work.

The study was performed through qualitative interviews with three professional workers that work preventive against drugs. The study proved many similarities in the answers from the respondents in terms of the reasons behind adolescences positive attitudes towards drugs. The results showed that preventive work against drugs is an area of expertise that includes everything that has to do with young people's wellbeing. It is about increasing protective factors and decreasing risk factors. The use of illegal drugs will decrease by providing support to school stuff and parents in training and education of young people and also by giving them opportunities to have meaningful hobbies and drugfree places to associate on.

Language: Swedish Key words: Preventive work, illegal drug, addiction, adolescence.

Innehållsförteckning

1	Inledning.....	1
2	Syfte och frågeställningar	2
3	Centrala begrepp	2
3.1	Beroende.....	2
3.2	Förebyggande arbete	4
3.3	Riskfaktorer	5
3.4	Skyddsfaktorer	5
4	Droger.....	6
4.1	Attityder	6
4.2	Drogernas skadeverkningar.....	6
4.3	Cannabis.....	7
4.4	Ecstasy (MDMA)	8
5	Ungdomskultur och utveckling.....	8
5.1	Ungdomskultur och sociala relationer.....	8
5.2	Identitet.....	9
6	Ungdomar och droger.....	10
6.1	Tidigare forskning.....	10
6.2	Vem ligger i riskzonen?.....	10
6.2.1	Varför droger?.....	11
6.3	Kännetecknen på beroende	12
6.4	Personlighetsförändring.....	12
6.5	Psykiskt illamående och droganvändning.....	13
7	Drogförebyggande arbete	13
7.1	EU:s narkotikastrategi (2013-2020)	13
7.2	Kommunens ansvar.....	14
7.3	Preventivt arbete i skolan.....	14
7.3.1	Socialisation och skolmiljö.....	15
7.3.2	Ansvar och kompetens	16
7.3.3	Skolans handlingsplan.....	16
7.4	Vuxnas roll	17
8	Förebyggande metoder.....	17
8.1	Enkätundersökningar	18
8.2	Bemötande.....	18
8.3	Projekt	18
8.4	ANT-undervisning.....	19
8.5	Motiverande samtal.....	20

9	Preventiva insatser och åtgärder	20
9.1	SESAM-gruppen	20
9.2	Åtgärder	21
10	Sammanfattning av teoridelen	22
11	Metodval och genomförande av undersökningen	23
11.1	Metodval.....	23
11.2	Val av respondenter	24
11.3	Genomförande av undersökningen.....	25
11.4	Analysmetod	26
12	Resultatredovisning.....	26
12.1	Intervju med personal på ungdomscafé.....	27
12.2	Intervju med skolkurator.....	28
12.3	Intervju med personal på Nykterhetsförbundet hälsa och trafik	33
13	Slutdiskussion och kritisk granskning.....	36
14	Källförteckning	41
15	Bilagor	43

1 Inledning

Ett växande problem som väcker oro i samhället är användningen av illegala droger. Många börjar använda alkohol, tobak och narkotika i ung ålder. Ungdomars attityd till droger har blivit allt mer liberal och de olagliga drogerna är nuförtiden lätta att få tag på. Detta har lett till att tillgången och efterfrågan på narkotika har ökat. För att få kontroll över problemet och minska antalet användare bör det satsas på drogförebyggande arbete med välfungerande metoder, insatser och åtgärder som riktar sig till både dem som har provat på droger och de som aldrig provat.

Förutsättningar i det drogförebyggande arbetet är att man behöver känna till vilka ungdomar som kan ligga i riskzonen, vilka faktorer som bidrar till att de vill pröva samt vad man kan göra för att öka skyddsfaktorerna och hantera riskbeteenden på rätt sätt. Tidigare har det drogförebyggande arbetet främst handlat om att ge information om drogerna och dess skadeverkningar, vilket inte har visat sig påverka attityden och konsumtionen. Därför är det viktigt att ta hänsyn till att ungdomarna har en viss uppfattning om droger från förut. Utmaningen är att få ungdomarna till insikt om riskerna samt avstyra kamraternas inflytande och positiva attityder till droger.

Drogeförebyggande arbete behöver metoder och verktyg som främjar hälsa och välmående samt som leder till att ungdomarna vägleds till att bli stabila och självständiga individer. I min undersökning vill jag undersöka hur de professionella utför drogpreventiva arbetet både på grupp- och individnivå. Det förebyggande arbetet utförs främst på samhälls- eller gruppnivå men i vissa fall enskilda möten med en professionell yrkesutövare och en ungdom. Det finns bristfällig kunskap och information om hur man kan förebygga drogbruk på individnivå, därför vill jag lyfta fram detta eftersom detta skulle kunna bidra till en utveckling inom drogförebyggande arbete.

2 Syfte och frågeställningar

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka och kartlägga drogförebyggande metoder, insatser och åtgärder som används i arbetet med ungdomar inom skolan och utanför. Målgruppen kommer att vara ungdomar i högstadieåldern. Jag kommer att fördjupa mig i vilka ungdomar som riskerar att använda droger och hur personer som utför drogförebyggande arbete förhåller sig till dessa, vilka saker som bidrar till att ungdomars konsumtion ökar samt undersöka vilka förebyggande metoder och åtgärder som vidtas för att minska efterfrågan och tillgången. Examensarbetet görs med fokus på Närpes stad som en kvalitativ studie och jag intervjuar professionella yrkesutövare som jobbar med drogförebyggande arbete i Österbotten. Dessa frågor är centrala i undersökningen:

- Vilka ungdomar ligger i riskzonen och vilka aspekter är det som bidrar till att en ungdom vill prova på droger?
- Av vem utförs drogförebyggande arbete och vad behövs för att kunna bedriva arbetet?
- Vilka förebyggande metoder, insatser och åtgärder finns i arbetet med ungdomar?

Orsaken till att jag valde att fördjupa mig i drogförebyggande arbete är på grund av att jag märkte under min praktik inom missbrukarvården att många av brukarna hade växt upp under svåra förhållanden, haft tidig drogdebut eller bristande självkänsla. Teoridelen innehåller därför en stor del om bakomliggande faktorer som kan bidra till att en person blir beroende.

3 Centrala begrepp

3.1 Beroende

Droger är sinnnesförändrande substanser som skapar känslor av välbehag hos individen, vilket gör att personen vill ha mer av substansen. Ett beroende uppstår när en person regelbundet använt droger en längre tid, vilket medför att beteendet förändras samtidigt som individen upplever kontrollförlust och får ett starkt behov av att ta drogen. Det finns många olika sätt att definiera begreppet beroende. *"Beroende är ett beteendemönster som består av fyra grupper: Utveckling, Upptagenhet, Upplevelse av kontrollförlust samt ihärdighet trots negativa konsekvenser."* (Bergström, 2014, s. 19). Vägen in i ett beroende är en process där

intaget av drogen påverkar hjärnan på ett negativt sätt. I utvecklingskedet ökar toleransen och personen får abstinenssymtom. Personen blir därefter allt mer upptagen med att försöka få tag i drogen samt konsumera den och tappar intresse för andra saker. I detta skede är det till exempel vanligt att han eller hon förnekar beroendet, tar avstånd från vissa personer och saker som tidigare varit viktiga och kommer med bortförklaringar eftersom personen känner skam över sitt bruk av drogen. I det sista skedet upplever individen att hen tappat kontrollen över droganvändningen och kan inte sluta trots att det lett till negativa konsekvenser. Till kännetecknen hör att personen får svårt att begränsa intaget, ökad tolerans, abstinenssymtom, fortsatt användning trots negativa konsekvenser, frånvaro från skola eller fritidsaktiviteter samt att beroendet har lett till fysiska eller mentala problem för individen. (Bergström, 2014, s. 15-19)

En definition är att *"Beroende är en patologisk kärleks- och tillitsrelation till ett objekt eller en händelse"*. (Bergström, 2014, s. 20) Begreppet patologisk innebär att personens relation till drogen är ohälsosam eller skadlig för den personen. Drogen bidrar till att det sker en känslomässig förändring inom individen. Många personer som är beroende av droger beskriver det som en stark kärleksrelation till den känsla eller "kicken" de får när de tar drogen och är det sista som de vill överge. Då beroendet tagit över kan den beroende inte längre följa sina egna principer och regler utan bryter mot dessa. Det leder ofta till olika konsekvenser för personen så som sociala eller psykiska problem, till exempel isolering. (Bergström, 2014, s. 20-21)

Ett beroende kan beskrivas som en sjukdom eller som ett sjukdomstillstånd och anses vara ärftligt även om det är personen själv som väljer att inta drogen. Det menas att vissa personer föds med egenskaper som gör att den har lättare att utveckla ett beroende. En del personer kan redan första gången hen provar en drog uppleva "blyxtförälskelsen", som är ett tillstånd där personen upplever starka lyckokänslor och hjärnans belöningssystem stimuleras. Detta leder till att personen högst troligen vill ta droger igen för att få uppleva samma känsla. Enligt AA (Anonyma Alkoholister) beskrivs det som en sjukdom i "själen". Beroendet ses då som en känslomässig sjukdom där personen använder drogen med syftet att slippa känna eller fly från obehagliga känslor så som ångest och smärta. (Bergström, 2014, s. 26-45)

3.2 Förebyggande arbete

Förebyggande arbete är ett brett begrepp som även kallas för prevention. Det är hälsofrämjande arbete där man strävar efter att förhindra eller förebygga problem från att uppstå samt minimera olika sociala risker. Detta görs genom att identifiera och kartlägga de faktorer som utgör risker och därefter planera vilka insatser som behövs. Det förebyggande arbetet strävar till att inverka på strukturer och förhållanden, till exempel förändra attityder och samhällsnormer. Med hjälp av olika insatser eller åtgärder kan man motverka eller minska det som inte önskas. Det handlar om insatser som stöder socialisation och utveckling samt ökar tryggheten i ett samhälle, till exempel olika regler och lagstiftning. Målet är att få bättre framtid samt att samhället och individerna ska gynnas genom de preventiva insatserna. Det sker främst på gruppnivå men riktas mot individerna. I vissa fall kan arbetet riktas mot särskilda, utsatta grupper. Då är syftet att främja jämlikhet och integration samt öka social och ekonomisk trygghet. Till det förebyggande arbetet hör även att reducera effekterna av ett problem som redan uppstått. Till det drogförebyggande arbetets insatser hör information, vård och behandling. (Persson och Svensson, 2005, s. 35-40)

Det preventiva arbetet delas in i primärprevention och sekundärprevention. Den primära preventionen handlar i det drogförebyggande arbetet om att minska eller förhindra tillgången till rusmedel samt att ge information om de olika beroendepreparaten. Sekundär prevention är de insatser och åtgärder som vidtas då ett problem redan har uppstått. Problemet bör upptäckas så tidigt som möjligt för att minska konsekvenserna för gruppen eller den enskilda individen men det kan även gälla för en viss plats. Detta är en form av uppsökande verksamhet, där man i arbetet på fältet kartlägger problem samt vilka stödbehov en viss grupp, individ och samhälle har för att minska eller hindra problem från att uppkomma. En verksamhet som har hand om den sekundära preventionen söker upp riskmiljöer och grupper som ligger i riskzonen. För den enskilda individen handlar det främst om att hitta tecken på missbruksproblematik så att personen har tillgång att få hjälp i ett tidigt skede. (Fahlke, 2012, s. 36-38)

3.3 Riskfaktorer

Att ta en risk innebär att en individ gör något som är eller kan vara dåligt och hen är även medveten om att det kan uppstå oönskade konsekvenser av detta. Riskfaktorer är omständigheter som bidrar till att individen blir mer benägen att prova på droger som senare kan utvecklas till ett beroende. Detta delas in i strukturella, interpersonella och individuella riskfaktorer. De strukturella har med samhället att göra och är utanför individens kontroll. Det kan handla om att växa upp i en otrygg eller ogynnsam miljö där exempelvis attityder mot droger är mer liberala och normer och regler är mer tillåtande. Dessa faktorer ökar tillgången och tillgängligheten till droger. Interpersonella riskfaktorer har samband med individens sociala situation och nätverk. En ungdom som umgås med vänner som använder droger eller har positiva attityder löper större risk att själv använda. Tidigare upplevelser så som dåliga familjeförhållanden eller missbrukande föräldrar ökar risken för att en ungdom börjar använda droger. Individuella riskfaktorer har med personen själv att göra. Personlighet, långvarig stress eller traumatiska händelser är individuella riskfaktorer som bidrar till ökad sårbarhet inom individen, vilket kan leda till att individen vill leva riskfullt. Individen kan då prova på droger för att "fly från verkligheten" och om den första drogupplevelsen är positiv ökar risken för att individen vill prova igen. Personligheten har stor inverkan på om en person börjar använda droger eller inte. De som är impulsiva och har svårt att kontrollera sitt beteende löper större risk att börja använda rusmedel. (Fahlke, 2012, s. 453-454)

3.4 Skyddsfaktorer

Skyddsfaktorer påverkar en individ på ett positivt sätt och är faktorer som är betydelsefulla för den individuella utvecklingen. Skyddsfaktorer som minskar risken att utveckla olika problembeteenden är trygghet, intelligens, sociala färdigheter, bra inställning till skolan samt negativ attityd mot hälsoskadliga aktiviteter. Dessa faktorer bidrar till att personen blir emotionellt stabil och har förmågan att fungera i sociala situationer, vilket minskar risken för att utveckla problembeteenden. Andra faktorer som är skyddande är en bra uppfostran, positiva familje- och kamratrelationer och goda skolförhållanden. (Persson & Svensson, 2005, s. 44, 50)

4 Droger

Det finns många olika typer av droger. De illegala drogerna delas in i opioider, sedativa och hypnotiska droger, centralstimulantia, kokain, cannabinoider och hallucinogena substanser. Dessa har olika effekter och inverkan på människans kropp och hjärna. Jag kommer endast att ta upp fakta om de vanligaste illegala som används bland ungdomar. Bland högstadiel elever i Österbotten är de vanligaste drogerna cannabis och ecstasy. (Fahlke, 2012, s. 75-97 och personlig kommunikation med ungdomssekreterare, 18.1.2018)

4.1 Attityder

Ungdomars attityder till illegala droger har blivit allt mera liberal. Attityderna byggs upp på egna erfarenheter av droger och vad de tidigare hört av vänner eller via media. I en undersökning som gjordes bland unga angående deras erfarenheter och attityder till droger framkommer det att unga inte är medvetna om riskerna och att vännernas attityder till droger är av stor betydelse. Attityderna skiljer sig mycket mellan olika personer, antingen anses drogerna vara mycket farliga eller inte alls farliga. Detta beror på vilken umgängeskrets personen har. Om vännerna har positiva attityder ökar även sannolikheten att en ungdom vill prova på och fortsätta använda droger. Järvinen och Østergaard (2011) lyfter fram i undersökningen att många är av åsikten att cannabis är en ofarlig drog samt att illegala droger är ett bättre rusmedel än alkohol. Detta beror på att de inte är medvetna om konsekvenserna och riskerna med illegala droger. De tror att cannabis och andra droger inte har negativa effekter som alkoholen har. (Järvinen & Østergaard, 2011)

4.2 Drogernas skadeverkningar

Ungdomstiden är den tid då hjärnan utvecklas, vilket den inte gör på ett normalt sätt för dem som tar droger i ung ålder. Det kan uppstå svårigheter att styra sitt eget beteende, kontrollera impulser och hantera känslor. Drogerna lurar hjärnans belöningssystem och bryter ned vissa funktioner i hjärnan, bland annat förmågan till att känna empati och medkänsla. Då en individ intar en drog sker en ökning av dopamin i hjärnan, som gör att människan känner välbehag och när detta sjunker vill individen ha mer av substansen. Drogen trigger även igång vissa delar av hjärnan som gör att personen upplever sug eller längtan efter drogen och

minskar förmågan att fatta bra beslut, planera och ha kontroll över olika impulser. En tonåring har ännu inte utvecklat olika kognitiva funktioner och regelbunden droganvändning hindrar personen från att utveckla dessa. (Bergström, 2014, s. 56-61)

Om drogdebuten är tidig löper personen större risk för att bli beroende i framtiden. När en ungdom tar droger påverkas individens inläring, utveckling av vanor, beslutsfattande och belöningssystemet på ett negativt sätt. Drogbruket tar även mer skada på de unga. Detta på grund av att de kognitiva förmågorna fortfarande utvecklas och är mer aktiva än hos vuxna. Hjärnan är inte heller fullt utvecklad, vilket visar sig bland annat på att ungdomen inte har förmågan att se konsekvenserna av deras handlande. (Gillberg, Råstam & Fernell, 2015, s. 345-347)

4.3 Cannabis

Cannabis är ett samlingsnamn för hasch, marijuana och hascholja. Dessa förekommer över hela världen och kan intas antingen genom att röka, äta kakor eller i dryck. Drogen har en avslappnande och smärtlindrande effekt på individen. Kännetecknen på att en person är påverkad av cannabis är rödsprängda ögonvitor, vidgade pupiller, rodnad i ansiktet, osammanhängande tankar och tal, långsamma reflexer, passivitet samt slapp kroppshållning. Symtomen ökar och blir värre desto längre personen använder drogen. Koncentrationssvårigheter, panikångest, vanföreställningar och hallucinationer är några exempel på negativa effekter på individen som cannabis kan ge. Vid långvarigt bruk blir personen inåtvänd och asocial samtidigt som de kognitiva funktionerna försämras i form av sämre inlärningsförmåga och närminne. Drogen ökar även risken att få psykos, utveckla depression och förändra personlighet. (Fahlke, 2012, s. 93-94)

Ungdomar som i ett tidigt skede börjar använda cannabis löper större risk att få hjärnskador. Det är vanligt att de kognitiva funktionerna blir sämre, i form av inlärningsvårigheter och sämre IQ. De som använder cannabis har även större chans att utveckla schizofreni. Detta på grund av att hjärnans frontallober påverkas och försämras, vilket medför att personen får svårt att planera, kontrollera impulser och i vissa fall förändras personligheten. (Gillberg, Råstam & Fernell, 2015 s.358)

4.4 Ecstasy (MDMA)

Ecstasy kallas även för "partydrogen" och finns i tablett-, kapsel- och pulverform. Tabletterna har ofta olika former och färger, oftast rosa, gröna eller vita. Kännetecknen på att en person intagit ecstasy är att personen ofta blir känslös, söker närhet och blir mer pratglad. En del får muskelryckningar, tics och känner sig yr eller förvirrad. Drogen kan även orsaka "serotonergt syndrom", vilket vanligtvis kräver intensivvård och i värsta fall leder till döden. De som är beroende av ecstasy och intar drogen regelbundet under en längre tid förändras som person. Detta kan märkas genom humörsvängningar samt beteendeförändringar så som aggressivitet, irritation eller likgiltighet. Långvarigt bruk leder ofta till psykiska konsekvenser så som ångest, nedstämdhet och paranoia. (Fahlke, 2012, s. 86-87)

5 Ungdomskultur och utveckling

I detta kapitel kommer jag att ta upp fakta om ungdomskulturen, identitetsutvecklingen, riskbeteende och sociala relationer. I ungdomen sker övergången från barndom till vuxen ålder. Denna tid innebär många förändringar för ungdomen. Identiteten utvecklas, kroppen förändras, kamraterna får stor betydelse och inflytelse på individen och ungdomen vill frigöra sig från sina föräldrar för att bli mer självständig och skapa sig egna värderingar. Det är viktigt att lyfta fram identitetsutvecklingen för att lättare förstå ungdomars tankesätt och beteenden. Ungdomar i högstadieåldern söker efter njutning, spänning och vuxenhet. Att utforska och ta risker är en del av ungdomars utveckling och är hälsosamt så länge det sker en positiv utveckling inom individen. Grupptillhörigheten är central under denna tidsperiod och är viktig för bildandet av den egna identiteten.

5.1 Ungdomskultur och sociala relationer

Ungdomskultur är en typ av subkultur med vissa värderingar och normer som avviker från samhällets normer. I ungdomskulturen är gemenskap och grupptillhörighet en viktig aspekt. Kamratgruppen hjälper individen att skapa en identitet. Individen anpassar sig till sitt umgänge genom att ha ett visst beteende, utseende eller livsstil för att inte hamna utanför

gemenskapen. Detta kan innebära att individen tar risker eller gör saker som inte känns bekväma för att passa in i sociala sammanhang och få bekräftelse av andra. (Sorbring, Andersson & Molin, 2014, s. 192-211)

Ungdomarna formas och utvecklas i samspel med andra. Föräldrarna och andra vuxna är fungerar som rollmodeller under uppväxten, särskilt i barndomen. I tonåren blir ungdomen mer självständig och frigör sig från föräldrarna. Kamraterna får istället allt mer betydelse och blir viktiga rollmodeller i utvecklingen av den egna identiteten. Tonåringen utvecklas och lär sig i samspel med andra jämnåriga. I det sociala samspelet utvecklas normer samt byggs individens självkänsla och självbild upp. Ungdomen är en känslig period i livet då individerna jämför sig med varandra och påverkas lätt av andra. Många tonåringar har en önskan om att vara lik sina vänner och grupptillhörigheten har stor betydelse, vilket innebär att de har en svagare förmåga att stå emot gruppträck. (Wrangsjö & Winberg Salomonsson, 2006, s. 34-43)

5.2 Identitet

Identiteten utvecklas hela livet. I skapandet av en egen identitet innebär det att klargöra en bild av sig själv om hur man fungerar i olika sammanhang. Under utvecklingen som sker i tonåren reflekterar man över vem man är, vem man kommer att bli, vad som är viktigt, unika saker om en själv, vad man vill med livet och vad som påverkat ens liv. Det handlar om att göra val som stämmer överens med svaret på dessa frågor för att bli den person man vill bli. (Sorbring, Andersson & Molin, 2014, s. 20-25)

Ungdomarnas identitet formas och utvecklas i samspel med andra och i relation till samhällets normer samt av sociala medier. När de skapar sin identitet testar de gränser och tar en del risker. Detta kan påverka en ungdom på ett positivt eller negativt sätt och behöver inte heller vara destruktivt utan är en del av den personliga utvecklingen. Genom att leva och ta vissa risker kan individen få positiva upplevelser samt högre status och accepteras av andra. Utifrån det utvecklas individens identitet samtidigt som personligheten växer. Vissa riskbeteenden eller aktiviteter kan dock medföra olika konsekvenser och problem för individen senare i livet. Många söker efter spänning och har ett behov av frihet och då

uppstår det ofta svårtigheter till att anpassa sig till normer och följa regler. (Sorbring, Andersson & Molin, 2014, s. 166-184)

6 Ungdomar och droger

För att kunna utföra drogförebyggande arbete är det viktigt att känna till vilka ungdomar som kan ligga i riskzonen för att prova på. I detta kapitel kommer jag därför att ta upp ungdomars attityder till droger, vad som kännetecknar begynnelsen av ett beroende och hur ett beroende utvecklas. Tidiga kännetecken på drogbruk, så som beteende- och personlighetsförändringar och psykiskt illamående och är centrala och viktiga utgångspunkter i den sekundära preventionen.

6.1 Tidigare forskning

Tidigare forskning tyder på att tidig drogdebut ökar risken för att senare börja använda tyngre droger. De personer som använder cannabis börjar med större sannolikhet använda tyngre droger än de som inte använder. I ung ålder är vanligt att prova på alkohol och tobak före cannabis. Tobak och alkohol är i många fall en inkörsport till cannabis, som i sin tur är en inkörsport till andra, tyngre droger. Vikten av att skjuta upp debutåldern central i det drogförebyggande arbetet för att minska risken att de unga börjar använda illegala droger. (Hall & Lynskey, 2005, 39-48)

6.2 Vem ligger i riskzonen?

Det finns många olika aspekter som ökar risken för droganvändning. De centrala riskfaktorerna är genetiska förutsättningar, familjeförhållanden, individuella egenskaper och kamrater. Riskfaktorerna som har att göra med uppväxt- eller familjeförhållanden är bland annat missbruk eller psykisk ohälsa bland familjemedlemmar, ensamstående förälder, känslolåga och dåliga relationer till föräldrar, dålig ekonomi inom familjen samt misshandel eller vanvård. De individuella egenskaperna kan bidra till en tidig drogdebut om personen har en impulsiv och spänningssökande personlighet och har normbrytande, utagerande eller

antisocialt beteende. Personer med dessa problembeteenden har i många fall svårigheter i skolan som kan leda till skolk och har även större risk att utveckla missbruk. (Gillberg, Råstam & Fernell, 2015, s. 345-347 och Persson & Svensson, 2005, s. 43)

Miljön utsätter alla individer för prövningar och risksituationer och har stor inverkan på en del människor. En otrygg omgivning kan skapa stor sårbarhet inom individerna. De som är mer mottagliga eller känsliga för detta har lättare att bli beroende. Risksituationer som framkallar sårbarhet är situationer då en person känner sig sviken, orättvist behandlad eller sårad av omgivningen. Det kan till exempel handla om att en person lämnas utanför den sociala gemenskapen, blir mobbad, arbetslös eller förlorar en närstående. Sådana situationer framkallar ångest och då är det lätt att fly från smärtan med hjälp av droger. Risksituationerna gör att människan känner sig nedstämd och därför tar droger för att känna att de "mår bra". På så sätt fungerar drogerna som en tillfällig lösning på känslomässiga problem eller obehagliga situationer. (Bergström, 2014, s. 68)

6.2.1 Varför droger?

Orsaker till att en tonåring vill prova på droger kan vara gruppträck, blyghet, dåligt självförtroende, nyfikenhet eller för att skippa känna jobbiga känslor så som ångest eller psykiskt illamående. Det kan till exempel handla om traumatiska händelser i barndomen eller misshandel. De ungdomar som upplever känslor av välbehag första gången de prövar en drog kommer med större sannolikhet vilja ha mer av drogen, vilket senare kan leda till att hen utvecklar ett beroende. (Bergström, 2014, s. 118-125)

Det finns många förklaringar och saker som bidrar till att en ungdom vill prova på droger. Det är viktigt att höra till en grupp, därför får utseende, intressen, värderingar och åsikter mer betydelse eftersom dessa aspekter ökar tillhörigheten inom en viss grupp eller i en situation. Droger är att det är lätt att få tag på i dagens samhälle och kan av en del ungdomar upplevas vara ett tecken på tuffhet, oräddhet eller vuxenhet eftersom det är olagligt. En del tar droger för att andra gör det medan andra tar det för att slippa känna stressen som samhället ställer. Det kan handla om att personen känner osäkerhet inför framtiden, är självkritisk och känner tomhet eller ensamhet. (Persson & Svensson, 2005, s. 40-43)

6.3 Kännetecknen på beroende

Kännetecknen på att en ungdom är i begynnelsen av att utveckla ett beroende är att hen är hemlighetsfull, visar fientlighet mot vuxna, ofta frånvaro från skolan, har asocialt eller kriminellt beteende samt minskat socialt nätverk. Droganvändningen bland unga delas in i fyra olika dimensioner, vilka är experimentellt bruk, psykosocialt missbruk, skadligt missbruk och kemiskt beroende. Det experimentella bruket är när en ungdom testar på droger för nyfikenhetens eller spänningens skull. Psykosociala nivån är när ungdomen tar drogen för att våga göra vissa aktiviteter eller för att uppleva "kicken" eller sinnesförändringen. Drogen får ungdomen att uppleva känslor av välmående och under ruset ett gott självförtroende. När beroendet går över till skadligt missbruk tar drogen stor plats i ungdomens tankar och fritid. I denna fas sker en toleransutveckling och ungdomens skolresultat försämras på samma gång som frånvaro från skolan stiger. Drogen används även med syfte att hantera livets problem och för att slippa känna obehagliga känslor. Ungdomen byter ofta umgängeskrets och drar sig till likasinnade. När ungdomen utvecklat ett kemiskt beroende har hen förlorat kontrollen över droganvändningen och upplever ett starkt behov och längtan efter drogen. I detta skede sker personlighetsförändringen, vilket kännetecknas av att ungdomen är lättirriterad, manipulativ och ogillar om någon försöker förhindra personen att ta drogen. (Bergström, 2014, s. 128-132)

6.4 Personlighetsförändring

Vid regelbundet drogbruk sker en biologisk och psykologisk förändring inom individen. Allihopa påverkas av den yttre miljön och de egna tankarna. Den kognitiva förmågan som gör att en person kan bearbeta information och göra goda val påverkas på ett negativt sätt av droger. Jakten efter spänning och sinnesförändring gör att personens tankar och fokus dras bort från andra saker än drogen och påverkar personligheten, i form av att hens värderingar och beteende förändras. I samband med detta reduceras de sociala kontakterna på grund av den beroendes normbrytande beteende och att hen inte längre värdesätter mänskliga kontakter lika högt. Den beroende börjar se drogen som en "vän" som alltid lever upp till personens förväntningar och får hen att må bättre. *"Till drogen kan man känna tillit och*

tilliten till människor bryts gradvis ut mot tilliten till drogen" s. 68. (Bergström, 2014, s. 65-69)

6.5 Psykiskt illamående och droganvändning

Det finns ett samband mellan psykisk ohälsa och droganvändning. I ung ålder kan drogerna ge psykiska, fysiska och sociala konsekvenser. Detta påverkar den biologiska, kognitiva och sociala utvecklingen som sker under ungdomsåren, till exempel försämrade förmåga att hantera impulser och styra sitt eget beteende. Forskning visar att personer som har en uppförandestörning eller någon form av psykisk ohälsa löper större risk att utveckla ett missbruk. Detta är på grund av att ungdomar lättare tar droger för att slippa känna obehagliga känslor. En tidig drogdebut försämrar ungdomens förmåga att hantera stress och fungera i sociala sammanhang, vilket gör att ungdomen lättare får olika psykiska problem till följd av droganvändningen så som ångest, psykos och depression. Om en person har både psykisk ohälsa och missbruksproblem är det viktigt att hen får hjälp för båda problemen för att tillfriskna. (Fahlke 2012, s. 452-458)

7 Drogförebyggande arbete

I detta kapitel kommer jag att ta upp hur det drogförebyggande arbetet utförs i skolorna, bland föräldrar och i samhället. Det drogförebyggande arbetet kan se ut på många sätt. De preventiva insatserna som har visat sig fungera är aspekter som ökar skyddsfaktorerna och främjar sociala välbefinnandet. Förutsättningar för att utföra förebyggande arbete är att det krävs god kunskap om ämnet eller personlig erfarenhet. I skolan, på fritiden och inom ungdomens familj är där det drogförebyggande arbetet sker.

7.1 EU:s narkotikastrategi (2013-2020)

EU:s narkotikastrategi finns till för att minska tillgången och efterfrågan på droger, samt förebygga risker och skador i samband med narkotikaanvändning. EU skall bedriva internationellt samarbete genom att ha evidensbaserade åtgärder och metoder. Målet är att senast 2020 se en märkbar förändring och minskning av hälso- och samhällsskador som

förorsakats av narkotika. För att minska användning och efterfrågan på narkotika bör det satsas på förebyggande arbete i form av miljöprevention, tidig upptäckt och ingripande samt utveckla ändamålsenliga vårdmodeller som främjar hälsa och integrering i samhället. Åtgärderna skall rikta sig till alla individer, särskilt till sårbara och marginaliserade grupper. Tillgången kan minskas i EU med samarbete i frågor gällande rättigheter och brott, vilket görs genom skärpt kontroll och övervakning för att minska tillverkning, smuggling och handel av narkotika. (Social och hälsovårdsministeriet u.å.)

7.2 Kommunens ansvar

Social- och hälsovårdsministeriet styr och utvecklar det preventiva rusmedelsarbetet tillsammans med andra myndigheter. Regionförvaltningsverken har hand om arbetet på verksamhetsområdet och stöder kommunerna som utför arbetet. Kommunens ansvarar för att kartlägga och följa upp rusmedelssituationen på samhälls- och individnivå, öka kunskapsområdet om förebyggande åtgärder och göra upp planer för att utveckla det drogförebyggande arbetet. Det handlar främst om att skapa hälsofrämjande förutsättningar samt öka individernas deltagande och påverkan i det förebyggande arbetet för att minska rusmedelsrelaterade skador. (Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet, 2015)

7.3 Preventivt arbete i skolan

Skolan är en plats där allihopa måste vara och blir därför en bra plats att utföra drogförebyggande arbete för att förhindra att dessa problem uppstår. Idag är skolan inte bara en plats där det förmedlas kunskap utan ett ställe där eleverna skall utvecklas. I skolan utvecklas normer och värderingar i samspel med andra. Traditionellt sätt är skolans roll i det preventiva arbetet mot droger är att förmedla kunskap om droger och om dess skadeverkningar. Men det krävs mer än det för att påverka attityder samt kunna förebygga och minska elevernas droganvändning. (Persson & Svensson 2005, s. 1-11)

Information om drogerna är en viktig del i det förebyggande arbetet. Om ungdomarna känner till drogernas skadeverkningar kan de välja att ta avstånd från droger och välja en mera hälsosam livsstil. Kunskapen minskar dock inte risken för att en ungdom börjar använda droger, utan det krävs mer insatser. En del insatser kan även ha motsatt effekt att ungdomen får mer intresse och nyfikenhet för droger. De insatser som visat ha positiv inverkan är att begränsa tillgängligheten samt ge eleverna möjlighet till bra undervisning och anknytning till skolan, vilket förebygger utanförskap och bidrar till en god skolmiljö. Det viktigt att eleverna blir sedda och bra bemötta att utvecklas på ett positivt sätt. Till skolans uppgifter hör främst att göra upp handlingsplaner och ordna drogfria skolevenemang, stärka skyddsfaktorerna samt ha undervisning om droger med stövan att främja en hälsosam och drogfri livsstil. De mest effektiva drogförebyggande metoderna har visat sig vara så kallade sociala färdighetsprogram där den unga till exempel genom rollspel tränar på att våga säga nej och stå emot grupstryck. (Gillberg, Råstam Fernell 2015, s. 372-373)

7.3.1 Socialisation och skolmiljö

Socialisationen som sker i skolan bland jämnåriga och lärare är viktig för både den personliga utvecklingen och för individens plats i samhället. Eleverna lär sig samhällets normer och värderingar i skolan för att fungera och hitta sin plats i samhället. De barn eller ungdomar som växer upp under otrygga socioekonomiska förhållanden är ofta de personer som har det svårt i skolan och är i behov av mer stöd från skolan för att klara av att utvecklas på samma nivå som andra jämnåriga. För att utveckla det drogförebyggande arbetet bör skolan ge alla elever möjlighet till lärande och utveckling och förstärka de skyddsfaktorer som gör att eleven kan stå emot grupstryck gällande alkohol och narkotika. Detta kan uppnås genom att ha en social läroplan. Undervisningen byggs då upp så att eleverna lär sig genom att samspele och samarbeta med andra människor, vilket stöder socialisationen och gör att de unga utvecklar förmågor att fungera i samhället och i sociala sammanhang. (Persson & Svensson 2005, s. 20-34)

Skolmiljön och relationerna mellan eleverna och lärare har stor betydelse för det drogförebyggande arbetet. Skolpersonalens uppgift är att bemöta elevernas funderingar och kunna föra en dialog om rusmedel och dess påverkan på kroppen. Till deras uppgift hör även att vara uppmärksam på risk- och skyddsfaktorer. Skolorna kan utforma särskilda program

som ökar skyddsfaktorerna, det vill säga trygghet, sociala färdigheter, intelligens samt bra inställning till skolan samt negativ attityd mot droger. Programmen strävar efter att påverka tankar och beteende genom att ha olika övningar, rollspel, hemuppgifter och uppmuntrande aktiviteter. Syftet är att minska olika problembeteenden och stärka det rätta genom att främja trygghet, ha tydliga regler och normer samt konsekvenser vid brytande av reglerna. (Persson & Svensson 2005, s. 48-52)

7.3.2 Ansvar och kompetens

Det finns en koppling mellan drogmissbruk, svårigheter i skolan och bristande sociala nätverk. Det är skolans ansvar att uppmärksamma avvikande och normbrytande beteenden. Tidigt ingripande minskar risken för att den unga far illa, till exempel genom att ingripa vid skolkning eller när det uppstår mobbningsituationer. De personer som utför det preventiva arbetet i skolan är lärare, kuratorer, sjuksköterskor och även i vissa fall föreläsare och andra personer utanför skolan som ungdomarna kommer i kontakt med. Det krävs att skolpersonalen har en viss kompetens för att kunna undervisa, diskutera och möta elevernas funderingar. Rektorns ansvar är att skapa förutsättningar och riktlinjer för det preventiva arbetet, medan det är läraren som utför arbetet och när problem uppstår kopplas skolsköterskan och kuratorn in. (Persson & Svensson 2005, s. 55-64, 120-122)

7.3.3 Skolans handlingsplan

Skolans rusmedelsplan finns till som verktyg i planeringen av det förebyggande arbetet. Idén med planen är att skapa gemensamma regler för ungdomarna, personalen och föräldrarna som alla skall följa och respektera. Till reglerna hör att alla typer av rusmedel (tobak, droger alkohol) är förbjudna på skolans område och på evenemang som skolan ordnar. Skydds- och riskfaktorer är viktiga för skolpersonalen att känna till för att främja välmående och trygghet i skolan. I rusmedelsplanen ingår även att personalens kunskap om rusmedel och drogförebyggande bör vara tillräcklig för att kunna utföra arbetet. De insatser som skolan kan göra är att ordna föreläsningar av sakkunniga, skolning eller handledning om hur personalen skall prata om rusmedel med eleverna samt samarbete med andra skolor, poliser eller socialarbetare. Målet är att ge eleverna möjlighet till att diskutera om droger i grupp

och individuellt så att attityderna, de sociala normerna och förväntningarna förändras. (Social och hälsovårdsverket i Jakobstad u.å.)

7.4 Vuxnas roll

Alla i samhället har hand om drogförebyggande arbete både i skolan och på fritiden. Ungdomens föräldrar och familj har en betydelsefull roll i det drogförebyggande arbetet. De bör ta del av ungdomens liv och inta en aktiv roll i uppfostran samt prata om alkohol och droger i samarbete med skolan och andra vuxna. Skolpersonalen och andra vuxna fungerar som förebilder och rollmodeller för hur man beter sig som vuxen. En bra förebild är den som gör eller handlar rätt och kan erkänna sina fel och brister. Det betyder att den vuxnas roll som förebild skall visa att man inte alltid gör eller väljer det rätta genom att dela med sig av egna misstag och felval i livet. Detta gör att den vuxna vinner respekt av eleverna och ungdomarna blir lättare att nå. Personer som har mer kompetens eller erfarenhet är ett alternativ för att lyckas med det preventiva arbetet. Det kan till exempel personer inom social- och hälsovården, polisen eller före detta missbrukare som kommer till skolan och föreläser. Det är viktigt att välja lämpliga personer i det drogförebyggande arbetet för att det inte skall uppstå missuppfattningar eller att det förmedlas en felaktig bild av droger. (Persson & Svensson, 2005, s. 69-79)

8 Förebyggande metoder

Innehållet i detta kapitel är fakta om metoder som kan användas i primära och sekundära preventionen och för att kartlägga ungdomarnas hälsovanor. Ungdomar som målgrupp kan i vissa fall vara utmanande att förstå sig på och att arbeta med. De har redan en viss kunskap och uppfattning om droger, vilket innebär att det är viktigt att planera och utföra arbetet med hjälp av effektiva arbetsredskap och strategier. Syftet med drogförebyggande metoder är att förändra ungdomarnas förhållningssätt och inställning till droger samt främja en hälsosam livsstil. Metoderna är till nytta i arbetet för att hjälpa ungdomarna till att bli självständiga och stabila individer som kan stå emot gruppträck och inte påverkas av individer med negativt inflytande.

8.1 Enkätundersökningar

Enkäter som används i skolorna är Hälsa i skolan och europeiska undersökningen om skolungdomars användning av alkohol och andra droger (ESAPD). Hälsa i skolan är en undersökning som görs i grundskolorna vartannat år för att kartlägga elevernas hälsosituation. Utifrån enkäten fås information om elevernas levnadsförhållande, skolgång, välbefinnande och hälsovanor. Syftet med den europeiska skolundersökningen är att klarlägga 15-16 åringars drogvanor. Enkäterna är till nytta för att skapa en trygg skolmiljö, förutse eventuella risker och i planeringen av välfärdsstrategier som behövs i det förebyggande arbetet. (Institutet för hälsa och välfärd, u.å.)

8.2 Bemötande

Det kan uppstå många svårigheter i mötet med en ungdom som har positiv attityd och inställning till droger eller har provat eller använder regelbundet och ligger i riskzonen för att utveckla ett beroende. I bemötandet är det viktigt att ta i beaktande att en person som använt droger regelbundet ligger efter i kognitiva och emotionella utvecklingen och därför bör den vuxna anpassa mötet så att det passar för ungdomens utvecklings- och mognadsnivå. I kartläggningen ser man var ungdomen befinner sig i sociala förhållanden (familjesituation, socialt nätverk), psykologisk mognad (psykisk ohälsa) och levnadsmönster och hälsa (droganvändning och riskbeteende). Unga som tar droger har i många fall svårt att ta ansvar om hälsan och behöver stöd i frågor gällande sömn, kost och motion. Ett sätt att få ungdomen att öppna upp sig berätta om sin livssituation är att fråga hur ungdomen sitt missbruk, vilket i många fall kan handla om kriminella handlingar. (Fahlke, 2012, s. 460-468)

8.3 Projekt

Kamratstödjare är en drogförebyggande verksamhet. Det är ett projekt där de äldre ungdomarna anställs och fungerar som stöd till de yngre. Kamratstödjarna kan finnas tillgängliga på de platser ungdomarna vistas, exempelvis i skolan och på ungdomsgårdar. Ifall de ser att ungdomen har intagit någon form av rusmedel tar de en diskussion tillsammans med ungdomen och kontaktar även föräldrarna. På detta sätt tar de yngre modell av de äldre gällande normer och beteende för att mogna och hitta en väg in i vuxenvärlden. (Persson & Svensson, 2005, s. 45-46)

VÅGA är ett projekt som har utformats ifrån det amerikanska projektet D.A.R.E. och kan användas i drogförebyggande arbete bland ungdomar. De som deltar i projektet är elever på årskurs 7 och det sker i samarbete med föreningar, skolan och föräldrar. Projektet riktar sig både till föräldrar och elever. Under projektets gång har föräldrarna tillgång till att delta i föreläsningar om föräldraansvar och rusmedelsdebut. Ungdomarna åker iväg på en lägerskola, där har de lektioner och diskussioner med olika teman och föreläsare. Ämnen som behandlas är fakta om lagar och rättigheter, kamratskap samt fakta om rusmedel. Syftet är att både föräldrar och ungdomar skall få mer kunskap om rusmedel samt förändra ungdomarnas förhållningssätt till det. (Persson & Svensson, 2005, s. 85-89)

8.4 ANT-undervisning

ANT-undervisning är en metod som baserar sig på utbildning om alkohol, narkotika och tobak. Det är en mångsidig undervisning inom olika skolämnen som innehåller kunskap, övningar och uppgifter som berör alkohol, narkotika och tobak. Undervisningen fokuserar på att stärka ungdomens självkänsla och bygga upp färdigheter att kunna stå emot kamraternas inverkan och gruppsytryck. Innehållet är bland annat fakta om drogernas psykiska, fysiska och sociala skadeverkningar samt risker med rusmedelsanvändning samt praktisk färdighetsträning inför ungdomstidens utmaningar. ANT skall förmedla värderingsfri kunskap och utgå ifrån elevernas situation och erfarenhet. Uppgifterna inom ANT-undervisningen skall utgå ifrån att eleverna själva skall arbeta och vara aktiva, det kan till exempel vara värderingsövningar, grupparbeten, öppen dialog om tidigare kunskaper och dokumentärer. (Persson & Svensson, 2005, s. 95- 114)

De metoder som används i skolan är ofta skräckpropaganda, faktainformation och gruppsamtal. Skräckpropagandan har visat sig inte vara lämplig eftersom den ofta kan ha motsatt effekt och göra att eleverna blir mer intresserade av att prova på droger istället. För att få igång en diskussion eller väcka elevernas tankebanor kan läraren göra värderingsövningar eller rollspel i ANT-undervisningen. Målet är att det skall ske en social och känslomässig utveckling inom ungdomen som gör att drogdebuten skjuts upp eller aldrig uppkommer. (Börjesson & Palmblad, 2013, s. 99-104)

8.5 Motiverande samtal

Motiverande samtal (MI) är en evidensbaserad och effektiv samtalsmetod. Den går att använda inom de flesta områden för att förändra ohälsosamma vanor eller beteenden. Målet är att samtalsledaren skall väcka motivation till positiv förändring genom att samarbeta och stöda den enskilda individen. Under samtalet skall ledaren acceptera, visa medkänsla, samarbeta och framkalla förändringsprat hos personen. Metoden går ut på att ställa öppna frågor, reflektera, sammanfatta och bekräfta det som sagts. Detta skapar ett gott samarbetsklimat och förtroende mellan individen och samtalsledaren, som gör att klienten inspireras till bättre och hälsosammare livstil. (Holm Ivarsson, Ortiz & Wirbing, 2011, s. 7-20)

9 Preventiva insatser och åtgärder

Närpes stad har gjort stora satsningar på drogförebyggande arbete. I planen för förebyggande arbete bland ungdomar ingår att insatserna bör komma i ett tidigt skede och skall även involvera föräldrarna. Det ordnas föreläsningar om droger för både elever och föräldrar samt temadagar, gruppverksamhet och "fältisverksamhet" på olika tillställningar och evenemang. Förebyggande åtgärder är främst samtal och föreläsningar om rusmedel. Föreläsningarna genomförs av sakkunnig och finns tillgängliga för både elever och föräldrar. Fältisverksamheten är en grupp individer som är tillgängliga under olika evenemang för att öka tryggheten. I planen ingår även att RAKT-modellen och "ett rökfritt Helsingfors" skall tillämpas i det drogförebyggande arbetet som görs i skolan och på fritiden. (Personlig kommunikation med ungdomssekreterare, 18.1.2018)

9.1 SESAM-gruppen

Sektoröverskridande sammabetsgruppen (Sesam) planerar och utför det drogförebyggande arbetet i Närpes. Gruppen består av personer som kommer i kontakt med ungdomar i sitt arbete. Där ingår ungdomssekreteraren, idrottssekreteraren, socialen, Jobcenter, representanter från elevvården, församlingen, TE-byrån, förebyggarna, skolcoachen och

psykosociala föreningen. Gruppen träffas en gång i månaden och diskuterar aktuella frågor, där bland annat drogförebyggande arbete har varit en central fråga med tanke på att droganvändningen bland unga har ökat. Sesamgruppen har bland annat ordnat tema-dagar och föreläsningar för föräldrar. (Personlig kommunikation med ungdomssekreterare, 18.1.2018)

9.2 Åtgärder

Grunderna till rök- och drogfrihet skapas redan i barndomen när barnen bygger upp självförtroende och levnadsvanor. Programmet "ett rökfritt Helsingfors" riktar sig till elever som går i första till sjätte klassen och är ett verktyg för dem som arbetar på lågstadieskolorna och innehåller material och uppgifter som är hälsofrämjande. Skolpersonalen får konkreta tips och riktlinjer på hur en trygg och drogfri skolmiljö kan skapas. För att förebygga droganvändningen har programmet övningar som stärker självförtroendet och självkänslan, bland annat där eleven ser på sina styrkor och svagheter. Detta innebär att eleven börjar tro på sig själv, vågar vara sig själv och kan göra egna val utan att låta sig styras av andras åsikter. Utöver det innehåller programmet uppgifter som gynnar en hälsosam livsstil, där det tas upp om vardagliga rutiner, kost, motion och sömnvanor. Syftet är att eleven skall få inse att olika rusmedel är skadliga och ingår inte i ett hälsosamt liv. (Personlig kommunikation med ungdomssekreterare, 18.1.2018)

RAKT-modellen har utarbetats av Elisabeth Henriksson och är en modell för vuxnas roll i barnens fostran. RAKT står för respekt, ansvar, kommunikation och trygghet och bygger på sunda värderingar. Man strävar efter att öka respekten och förbättra kommunikationen genom att ge alla vuxna i ett samhälle redskapen och ansvaret för att ge barn och unga en god fostran. Detta uppnås genom att ha gemensamma regler och fostran. Utöver detta finns det ett drogfritt ungdomscafé i Närpes samt ordnas olika typer av gruppverksamhet, så som tjej- och killgrupper samt "se mig" gruppen. Syftet med gruppverksamheten är att ge de unga en chans att träffa andra i samma situation som de kan få stöd och dela erfarenheter med. (Personlig kommunikation med ungdomssekreterare, 18.1.2018)

10 Sammanfattning av teoridelen

Attityden mot droger har bland de unga blivit mer liberal och droganvändningen har ökat. Detta är i många fall en bidragande orsak till sociala problem och psykisk ohälsa därför är det viktigt att förebygga i ett så tidigt skede som möjligt. Ungdomstiden är en betydelsefull period då det är möjligt att förebygga olika beteenden som kan vara skadliga eller leda till ohälsa för individen. För att kunna förebygga drogmissbruk bland unga behöver man känna till vilka ungdomar som kan ligga i riskzonen, vilka faktorer som bidrar till att vilja prova på och vad man kan göra för att öka skyddsfaktorerna samt hantera riskbeteenden på rätt sätt.

Kommunen ansvarar för att planera och följa upp det drogpreventiva arbetet som sker i skolorna och på olika fritidsverksamheter. Resurser som behövs för att kunna bedriva drogförebyggande arbete är ekonomi, kunskap och engagemang. De som främst utför drogförebyggande arbete är de personer som kommer i kontakt med unga i skolan och på fritiden. Men i själva verket är det alla i samhället som utför det preventiva arbetet mot droger bland ungdomar eftersom de unga utvecklas och bildar sin identitet i samspel med andra. Vuxna som fungerar som förebilder och rollmodeller för hur man beter sig som vuxen och har därför en betydelsefull roll i det drogförebyggande arbetet.

De ungdomar som ligger i riskzonen för att utveckla drogmissbruk är dem som haft otrygg uppväxt med ogynnsam miljö, dåliga familjeförhållanden och negativ umgängeskrets. Ju fler riskfaktorer en individ utsätts för desto större är risken för att börja använda droger. De förebyggande insatserna skall rikta sig till både dem som har provat på droger och dem som aldrig har provat. Metoder och åtgärder är det som vidtas för att kartlägga drogsituationen, förebygga och minska antalet användare samt för att följa upp och utveckla arbetet. Detta görs genom enkätundersökningar, projekt, gruppverksamhet, individuella samtal samt genom ANT-undervisning.

Viktiga mål i det förebyggande arbetet är att minska efterfrågan och minska tillgången, vilket kräver effektiva insatser, metoder och åtgärder samt mer resurser för att utföra arbetet. Dessa skall stöda ungdomen till att bli självständig och stabil samt stöda ungdomen att hitta en balans mellan utforskandet av tillvaron och risktagande där det uppstår negativa konsekvenser. Det kan bland annat göras genom att en person som tidigare varit missbrukare

berättar sin livshistoria, så att ungdomen inte väljer att gå i samma spår. Effektiva insatser är de som ökar skyddsfaktorerna, det vill säga trygghet, sociala färdigheter och positiva människorelationer som bidrar till att individen blir mer stabil och säker i sig själv samt klarar av att stå emot grupstryck.

11 Metodval och genomförande av undersökningen

I detta kapitel kommer jag att beskriva metodvalet, urval av respondenter, undersökningens utförande samt vilken analysmetod jag har valt. En kvalitativ undersökningsmetod lämpar sig bäst till min studie om drogförebyggande arbete bland ungdomar med tanke på hur jag lade upp undersökningen samt för att få undersökningen sammanhängande, djup och informativ. Denna undersökningsmetod ger det mest tillförlitliga svar till studiens syfte. Intervjun sker i samtal med personer som arbetar drogförebyggande. Fördelen med denna metod är att i intervjun som samtal kan man observera och få mer information än genom ett frågeformulär.

11.1 Metodval

Valet av metod utgår ifrån studiens syfte och problem. Kvalitativa metoder anses präglas av flexibilitet och kvantitativa av strukturering. Den kvalitativa metoden lämpar sig bättre med tanke på att respondenterna skall få uttrycka sig fritt med egna ord och eftersom jag undersöker ett samhälls- och komplext fenomen, vilket gör att jag behöver en metod som kan lyfta fram sammanhang och detaljer. Genom den typen av forskning kan man upptäcka nya problem och möjligheter, därför blir den ofta mera djupgående. Detaljerna är betydligt svårare att nå om undersökningen görs på kvantitativt sätt eftersom den metoden endast mäter och identifierar olika problem. (Holme och Solvang, 1991, s. 85-89)

Den kvalitativa metoden är passande om man undersöker sociala och kulturella fenomen. Jag vill komma åt orsaken bakom dessa fenomen, genom att undersöka vilka insatser som finns för att förebygga droganvändning, vilka aspekter som bidrar till att en individ blir beroende samt vilka förebyggande metoder och åtgärder det finns i ungdomsarbetet. Metoderna och åtgärderna som vidtas vid drogproblematik påverkar ungdomarnas attityder

och användandet. Det jag vill komma fram till är om dessa metoder och åtgärder fungerar samt om det finns utvecklingsmöjligheter i det drogforebyggande arbetet för att minska antalet användare och drogkonsumtionen hos ungdomar.

Kvale utgår ifrån att använda sig av intervjusamtal där forskaren samlar in data genom att lyssna på människors livsvärld, åsikter och synpunkter. Forskaren skall då leva sig in och försöka förstå världen ur den som blir intervjuades värld och utveckla innebörden av den människans erfarenhet. När forskningsintervjun är ett samtal mellan två individer, sker ett samspel och då lär man känna den andra individen genom att ta del av deras erfarenheter, tankar och känslor. Det är viktigt att forskaren har ett professionellt förhållningssätt till den som blir intervjuad, för att inte påverka eller styra personen. Kunskapen byggs upp via ett mänskligt samspel och för att inte påverka den som blir intervjuad är det bra att använda sig av öppna frågor vid forskningsintervjun för att få en konkret och relevant undersökning. (Kvale, 1997, s. 9-22)

11.2 Val av respondenter

Respondenterna skall vara professionella yrkesutövare som arbetar drogforebyggande. Orsaken till att jag väljer att intervjua professionella är eftersom de har god insyn och kunskap inom området samt för att få svar på de centrala frågorna. När forskningsstudien utförs genom att använda sig av respondenter i form av intervjusamtal är det viktigt att tänka på att man får den kunskap man vill ha och att kunskapen är relevant och tillförlitlig, därför bör intervjupersonerna vara samarbetsvilliga och ha god erfarenhet inom området. I min undersökning har jag fokuserat på arbetssätt och metoder, vilket är offentlig information. Men jag beaktar sekretess- och etiska regler, därför väljer jag att inte nämna några namn på intervjupersonerna.

11.3 Genomförande av undersökningen

Jag kommer främst att använda mig av öppna frågor för att inte påverka intervjupersonernas svar med mina egna värderingar. Intervjuerna kommer att bandas in för jag skall kunna ha fullt fokus på det som sägs. En annan fördel med att banda in är att jag undviker missuppfattningar eftersom jag kan lyssna och reflektera över det som sagts flera gånger. Kvale beskriver detta som den "visuella informationen", där man tar i beaktande miljön, kroppsspråk och ansiktsuttryck. Den sociala atmosfären och personliga interaktionen blir bättre när forskaren kan lyssna aktivt och ta visuella gester i beaktande. (Kvale, 1997, s.147-160)

I intervjusituationen gäller det för forskaren att ha god kunskap inom området för att veta vad som skall frågas och hur det skall frågas för att få rätt information. Jag valde därför att göra intervjudelen klar innan jag började med intervjuerna. Målet i intervjun är att skapa ett tryggt och stimulerande samspel mellan forskaren och intervjupersonen, vilket uppnås genom att vara öppen, tydlig och ha kunskap inom området. Det kan även det uppstå etiska dilemman eller problem i intervjusituationen, till exempel att teoridelen eller forskarens uppfattning inte stämmer överens med personen som intervjuas uppfattning. Då är det viktigt att handla professionellt och inte visa vad man själv tycker för att inte påverka eller hamna i en argumentation med personen. Det kan även hända att intervjupersonen börjar dra in sitt privatliv i intervjun, då skall forskaren respektera personens integritet och inte ta med detta material i sin studie. Om intervjun åker iväg på sidospår är det bra att ställa ledande frågor för att hålla sig till ämnet eller problemet. (Kvale, 1997, s.134- 139, 142-146)

När jag gör talspråk till text strävar jag efter att använda sig av en teoretisk förklaring. Jag skall "se världen med undersökningspersonens ögon" samt hitta koppling mellan teoridelen och respondenternas svar. Ifall att det inte finns någon teoretisk förklaring kan jag själv argumentera varför jag uppfattar något på ett visst sätt utan att blanda i egna åsikter och uppfattningar. Utöver detta bör jag även beakta etiska aspekter, till exempel reflektera över om insamlingen av data och intervjupersonens uppfattning strider mot samhällets normer.

11.4 Analysmetod

Analysmetoden bör vara passande för undersökningen och det finns en del olika analysmetoder man kan använda sig av. Det viktigaste i analysen av intervjun är att hitta en metod så att texten blir lätthanterlig samt lätt att förstå och om man använder sig av någon analysmetod är det även lättare att undvika "tusensidorsproblemet". Inom en intervjuanalys är de fem viktigaste metoderna meningskategorisering, meningskoncentrering, meningsstrukturering genom berättelser, meningstolkning, ad hoc-metoder. Den analysmetod som lämpar sig bäst för min undersökning är meningskoncentrering för att enkelt kunna lyfta fram det mest väsentliga i intervjupersonernas svar. Genom att använda mig av denna analysteknik är det lättare att lyfta fram syftet, vilket gör att undersökningen blir tydlig och lätt att förstå. (Kvale, 1997, s. 170- 189)

12 Resultatredovisning

Syftet med detta kapitel är att redovisa och analysera svaren jag har fått från de kvalitativa intervjuerna. Under intervjun använde jag mig av min smarttelefon för att banda in samt anteckna korta ord och meningar under intervjun. Jag kommer att presentera resultaten med citat från respondenterna samt flytande text av det som framkom under intervjun. Citaten är markerade med kursiv stil. Jag har valt att ta fasta på respondentsvarens likheter men även lyfta fram olikheterna och även ändrat från dialekt och talspråk till standardsvenska för att texten skall bli lätt att förstå.

Intervjuerna är uppbyggda för att få mer vetskap om organisationen och hur de kommer i kontakt med drogförebyggande arbete. Det jag ville få fram var vilka ungdomar som riskerar att prova på eller använda droger samt information om vilka riktlinjer, mål, metoder de har i arbetet för att minska droganvändningen bland unga och motverka positiva attityder till droger och vilka åtgärder som vidtas om det uppstår drogproblematik. Målet med resultatdelen var den djup och informationsrik, samt få fakta om drogförebyggande arbete ur olika synvinklar med diverse målgrupper, därför valde jag att intervjua professionella respondenter som jobbar både i och utanför skolan med ungdomar och föräldrar. De som jobbar på ungdomscafé kommer i kontakt med ungdomar på fritiden, kuratorn jobbar med

ungdomar i högstadiet och personalen på nykterhetsförbundet hälsa och trafik jobbar främst med föräldrar och skolpersonal.

12.1 Intervju med personal på ungdomscafé

"Ungdomscaféet är som en familj, där vi kan prata om allt. Hit kan de komma och vara sig själva i en trygg miljö med gemensamma regler"

Ungdomscaféet leds av en drogförebyggande förening och finns till för ungdomar i åldern 13-25 år. Syftet med ungdomscaféet är att det skall vara en trygg och drogfri samlingsplats för ungdomar där personer från alla kulturer är välkomna. Där erbjuds meningsfull sysselsättning för ungdomarna som stärker deras självkänsla, ansvarstagande och personliga utveckling. Verksamheten ordnar även olika evenemang, så som konserter, utflykter och temakvällar utifrån resurser och ungdomarnas önskemål. I ungdomscaféets verksamhetsplan ingår att motarbeta drogliberala åsikter, i riktning mot en hållbar utveckling. Till ungdomscaféets målsättningar hör att få bort drogerna genom att ungdomarna får umgås i en trygg och trivsamt miljö med god gemenskap.

"Jag tror att det är viktigt att ha en trygg vuxen person att se upp till i tonåren, som kan stöda och hjälpa ungdomen till att utvecklas och få en god självkänsla."

Vissa saker kan göra att en person blir mer intresserad och benägen att prova på, bland annat om de saknar trygghet i hemmaförhållanden. Det som bidrar till att en ungdom vill prova på droger är ofta om de har det ostabilt hemma och inte har någon trygg vuxen att vända sig till när de går genom svårigheter. På ungdomscaféet finns alltid någon vuxen tillgänglig när ungdomarna mår dåligt eller känner sig ledsna och behöver få prata, vilket är en viktig stödfaktor i drogförebyggande arbete. Den största utmaningen är dock att få ungdomarna till caféet. De som mest behöver en trygg miljö att utvecklas i kommer oftast inte till caféet utan hänger på stan istället.

"De anser inte att hasch är en drog."

På ungdomscaféet kommer personalen i kontakt med drogförebyggande arbetet i mötet med ungdomarna. Till deras metoder i det förebyggande arbetet hör att ha grupp- och individuella diskussioner samt ordnas temakvällar och personliga föreläsningar. Syftet med dessa är att uppmuntra ungdomarna till en hälsosam livsstil. Diskussionerna är oftast inte planerade utan sker spontant när ungdomarna funderar på något. Många ungdomar har ofta tankar och funderingar om droger, vilket gör att samtalsämnet ofta blir kring drogernas effekter, skadeverkningar och konsekvenser. Under diskussionerna har det framkommit att många ungdomar har en positiv attityd till cannabis och att en del inte anser cannabis räknas som en drog.

"Sopa inte problemet under mattan."

De åtgärder som vidtas om en ungdom ligger i riskzonen eller använder droger är att de tar kontakt med personen i fråga, därefter tar de kontakt med föräldrarna och i vissa fall görs en polisanmälan. Ifall det händer att ungdomar kommer påverkade till ungdomscaféet blir de utkastade och när det gäller minderåriga ringer de föräldrarna eller polisen. Det viktigaste för att förebygga droganvändning och motarbeta positiva attityder till narkotika är att ta tag i problemet och ta upp ämnet till diskussion. Det som skulle utveckla drogförebyggande arbete på ungdomscaféet skulle vara om en före detta missbrukare och berättar om sina livserfarenheter samt ordna temakvällar och diskussionstillfällen som främjar välmående och drogfrihet.

12.2 Intervju med skolkurator

"Jag träffar säkert många ungdomar som har provat eller använder droger men det kommer sällan upp som samtalsämne"

Drogeförebyggande arbete är ett brett område som tangerar elevernas hälsa och välmående, där kuratorn har sitt ansvarsområde. En kurator träffar många ungdomar i sitt arbete där de ofta kommer i kontakt med ungdomar som använder alkohol och droger. Att använda rusmedel i högstadiet är förbjudet och ett känsligt ämne för ungdomarna att prata om, därför kommer det sällan upp som samtalsämne i mötet med kuratorn. Hens uppgifter blir istället

att på olika sätt främja elevernas välmående och skoltrivsel samt öka skydds- och stödfaktorer som förebygger droganvändningen.

”Tobak och alkohol kan vara inkörsporten till droger”

Ungdomar som går i högstadiet befinner sig i en testningsfas, där de prövar olika roller, testar gränser och provar många individer provar på rusmedel. I högstadieåldern kommer ungdomar i kontakt med droger och alkohol på olika tillställningar och evenemang. Det är vanligt att en ungdom börjar med tobak och alkohol som senare kan väcka intresse för att prova på tyngre droger. Problemet i vårt samhälle är det vanligt att föräldrarna tillåter att deras barn kan festa och dricka alkohol efter att de blivit konfirmerade, vilket påverkar de ungas attityd till rusmedel och gör det lättare att komma i kontakt med illegala droger i en ung ålder.

”För att det skall ske en större förändring borde hela samhällsattityden till rusmedel förändras”

Många unga har en accepterande attityd till alkohol och droger. För att attityden skall förändras borde föräldrarna och allihopa i samhället formas och förändra sin inställning till rusmedel. I den Österbottniska kulturen handlar det främst om att minderåriga tillåts att dricka alkohol. Om en förälder tillåter att deras barn dricker alkohol när hen blivit konfirmerad så kommer förmodligen ungdomen att göra det även om åldersgränsen är 18 år. Skillnaden mellan ”festkulturen” förr och idag är att de olagliga drogerna är lättare att få tag på, vilket ökar risken att de unga använder både alkohol och olagliga droger. Ungdomars liberala inställning till droger kan bero på de sociala medierna. Där förmedlas en accepterande och positiv bild av olagliga droger som lockar unga att prova på.

”Om en ungdom inte mår bra kan det hända att de senare utvecklar dåliga vanor”

Kuratorn sitter med i elevvårdsteamet där lärare, skolhälsovårdare och skolpsykologen sitter med. Till kuratorns uppgifter gällande förebyggande arbete hör främst att stödja elevernas psykiska hälsa samt främja välmående och skoltrivsel. För kartlägga hur ungdomarna mår görs det en enkät åt alla sjuor där de får svara på hur de trivs i skolan och i klassen samt

frågor om mående, skolmotivation, sömnvanor, nätanvändning och hobby eller fritidsaktiviteter. Detta är en del av det preventiva arbetet eftersom kuratorn har chans att fånga upp de elever som inte mår bra eller har problematisk livssituation. Kuratorn är den enda som ser enkätsvaren och ifall dessa bevisar att någon ungdom mår dåligt hänvisas de till kuratorn där de gör olika självuppskattningstest och får prata om sin situation. När det gäller hälsovanor så som droganvändning ligger det främst på skolhälsovårdarens ansvar. De har många instrument och riktlinjer i sitt arbete och bör följa olika lagar som stöder individernas hälsa och välmående, bland annat "hälsa i skolan". Ifall att undersökningsblanketterna bevisar att ungdomen exempelvis dricker stora mängder alkohol eller tar droger är det på skolhälsovårdarens ansvar att ha en diskussion med dem och de skickas ofta vidare till kuratorn efteråt beroende på vilka problem en ungdom har. Om det uppstår problematik gällande rusmedelsanvändning kontaktas föräldrarna och skolan har skyldighet att göra en barnskyddsanmälan och ärendet går vidare till socialen som bestämmer hur de skall gå vidare.

"Risken är alltid större för dem som har det trassligt hemma"

I högstadiet sker många förändringar i ungdomarnas liv och är för många en stökig utvecklingsperiod där humöret ständigt går upp och ner. Ungdomarna är ofta impulsiva till sin natur och därför kan det vara svårt att se vem som kommer att få problem med droger i framtiden med tanke på personligheten. De som är i riskzonen är ofta de ungdomar som har problem hemma, de som känner sig utanför, har psykiska bekymmer som de inte vill ha hjälp med eller de som växer upp med föräldrar som har missbruksproblem. Men det behöver dock inte alltid vara så utan personer som har goda hemförhållanden och är bra i skolan kan även använda droger. Andra riskfaktorer är tidig rusmedelsdebut samt sociala medier som framhäver en positiv bild av droger. Självkänslan har stor inverkan på om de kommer att prova eller inte. Detta är en sak som ofta inte beaktas i högstadiet men däremot utanför skolan ordnas "bellagrunder", som har sin utgångspunkt i att stödja och stärka ungas självkänsla genom gruppdiskussioner och övningar. Problemet är att dem som verkligen skulle behöva det stöd som ges i grupperna tar sig inte mod att komma eller vill inte delta.

”En plats där man har möjlighet att förebygga problem”

Högstadiet är en plats där man kan förutse vem som kan vara i riskzonen och förebygga dåliga beteenden. Detta görs genom att uppmärksamma individernas mående, ingripa vid mobbingsituationer och ha regler samt konsekvenser när reglerna bryts. Ett annat förebyggande verktyg är att högstadiet har så kallade fostrande samtal som lärare har med de ungdomar som bryter mot reglerna, till exempel när de röker på skolans område. Ifall att lärare känner oro för någon elevs mående eller misstänker missbruk eller problematiska hemförhållanden har lärare en skyldighet att kontakta elevvården. Där träffar ungdomen hälsovårdare eller kuratorn som de får diskutera med och beroende på situation kopplas föräldrarna in. I skolorna finns även ”mobbningsteam” som utreder mobbningsituationer eller om någon är utstött, vilket även beaktas som en skyddsfaktor. Skolans målsättningar i det drogförebyggande arbetet är att fånga upp dem som behöver stöd och hjälp samt att förändra attityden och minska rusmedelsanvändningen bland unga.

”Det drogförebyggande arbetet skulle bli effektivare om det skulle ske tidigare och upprepas fler gånger”

Elevvårdsgruppen har stor roll i det drogförebyggande arbetet, de planerar och pratar om hur man kan förbättra och stöda elevernas skolgång och miljö. De metoder och verktyg som används i drogpreventivt arbete i högstadiet är att kartlägga elevernas hälsosituation och -vanor, ha temadagar, projekt, föreläsningar med tidigare missbrukare samt föreläsningar och diskussionstillfällen för både barnen och föräldrarna. Kartläggandet sker vanligtvis via enkätundersökningar både av kuratorn och skolhälsovården. För alla elever i årskurs 7 brukar kuratorn ordna grupp- och samarbetsövningar, vilket även görs i klasser där eleverna har svårt att komma överens. Drogförebyggande föreläsningar ordnas av gästföreläsare för alla elever i årskurs 8 samt bjuder elevvården in föräldrar till en diskussionskväll gällande alkohol och droger och föräldraskap. Utöver detta kommer decibel och berättar om sin verksamhet en gång per år, vilket är en information och rådgivningstjänst för ungdomar och kan ses som en skyddsfaktor i drogförebyggande arbete. Målsättningarna med föreläsningar är att väcka nya tankar och insikter hos både unga och vuxna som förändrar de liberala attityderna till rusmedel.

”Det har ju alltid varit såhär, att allihopa dricker och festar”.

Föreläsningar och diskussionstillfällen ordnas för sjätteklassisternas föräldrar, där de informerar om statistiken gällande rusmedelsanvändning, funderar över ”festkulturen” och diskuterar vad som är okej och inte okej. Syftet med diskussionstillfällena är att få vuxna att tänka till och inse vikten av att ha regler hemma samt ge dem info om hur samhället och ungdomskulturen har förändrats. Under föreläsningstillfällena som är avsedda för föräldrarna kommer det ofta fram att *”det har ju alltid varit såhär, att allihopa dricker och festar”*. Många har svårt att ta till sig och förstå budskapet i föreläsningarna. Det har skett stora förändringar i samhället och det går inte att jämföra hur det är att växa upp idag med hur det var förr. I åtgärdsplanen ingår det att ordna föreläsningstillfällen med tidigare missbrukare. Det som syns utåt (utseende) har stor betydelse för personer i högstadietåldern och en del föreläsningar av tidigare missbrukare kan i vissa fall ha motsatt effekt. *”En föreläsning med en ung, tatuerad och vältränad före detta missbrukare som trots att hen haft ett jobbigt liv ändå ser pigg och fräsch ut, kan göra så att ungdomarna istället ser upp till honom”*. Under sådana tillfällen är det viktigt att välja bra föreläsare så att föreläsningen ger rätt effekt och helst skall det synas att de levt ett tungt liv som missbrukare.

”Det är större risk att någon skall komma påverkad till skolan än det var för 30 år sedan”

Det är viktigt att skolan vet hur de skall hantera rusmedelsfrågor i skolan. Lärarna får allt mer ansvar i uppfostringsfrågor och detta kräver att de har god kunskap inom området. Det kan exempelvis handla om att skolan vet hur de kan öka skyddsfaktorer och hantera drogproblematik ifall det skulle ske en snabb ökning. I skolan planeras nu en omfattande plan om hur förebyggande arbete skall utföras i skolan. Den skall bland annat innehålla vilken information som skall tas upp, vilka åtgärder som vidtas vid drogproblematik eller om någon elev kommer påverkad till skolan, vilka kännetecken en påverkad person har samt vem man skall kontakta ifall att detta händer.

”Unga fostras idag till elitidrottare, som skall vara bäst på sin hobby”

Det är på fritiden som unga kan ta droger, därför skulle ett bredare urval av fritidsaktiviteter kunna minska rusmedelsanvändningen. En utveckling i drogpreventivt arbete är att erbjuda drogfria ställen att hänga på samt ge ungdomarna möjlighet till att prova på fler saker eller

ha hobbyer som de inte behöver vara särskilt bra på. Ett stort problem är att många hänger i byn och upplever inte någon meningsfullhet med någon hobby eftersom de kanske inte har någon talang eller är speciellt bra på något område. Många tappar intresse för de intressen de haft i lågstadiet och vill prova på någonting nytt, vilket är svårt i den åldern. Det skulle kunna handla om träning i praktiska saker eller fotbollslag som spelar för att det är kul och inte för att vinna. Det skall inte heller vara så att man binder sig till aktiviteterna utan kan dyka upp när det passar.

12.3 Intervju med personal på Nykterhetsförbundet hälsa och trafik

”Alla vuxna i ett samhälle har ansvar över de unga och har därför en betydelsefull och viktig roll i drogförebyggande arbete”

Det drogförebyggande arbetet som görs på Nykterhetsförbundet hälsa och trafik riktar sig till alla. Den viktigaste målgruppen är föräldrar och skolpersonal och för dem ordnas föreläsningar, temadagar och diskussionstillfällen samt har de en erfarenhetsexpert som berättar om sina tidigare upplevelser och liv som beroende. Målsättningen är att uppnå ett långsiktigt resultat genom att stöda vuxna i uppfostringsfrågor så att de unga får möjlighet till trygga uppväxtförhållanden i en drogfri miljö.

”Drogförebyggande arbete handlar om mycket mer än själva drogen”

Preventivt arbete handlar om allt som ingår i ett normalt liv, bland annat att skapa gemenskap, ha struktur och ordning, framgång i skol samt främja sociala strukturer och relationer. De saker som bidrar till att en ungdom vill prova på droger är ofta om de är utanför gemenskapen, söker efter spänning eller de som växt upp under otrygga förhållanden. De personer som har en meningsfull hobby på fritiden har ofta inte lika stort behov av att ta droger och ses därför som en stödfaktor i drogförebyggande arbete.

”Det handlar om att öka stödfaktorer och minska riskfaktorer.”

Det krävs ett paket som ökar stödfaktorerna vilket fås av föräldrarna, skolan och andra vuxna. Målet i drogförebyggande arbetet är att öka skydds- eller stödfaktorer genom att öka

trygghet, social- och skolframgång samt ha tydliga regler och konsekvenser när reglerna bryts. För de ungdomar som är i riskzonen för att prova på gäller att vara lyhörd för tidiga kännetecken för att ungdomen skall få rätt stöd och hjälp av skolkurator, hälsovårdare och föräldrar. Då kan man uppmärksamma frånvaro, skolframgång, socialt umgänge, föräldrarnas aktivitet och hur föräldrarna reagerar på responsen av skolan.

”Det finns aldrig några fördelar med att köpa rusmedel åt sina barn”

Många föräldrar är tillåtande gällande alkohol och tobaksanvändningen och en del köper alkohol och tobak åt sina barn. Detta har en inverkan på vilken inställning den unga har till rusmedel och undersökningar bevisar att ungdomar med tillåtande föräldrar är mer berusade än andra. Föräldrarna kan inte förvänta sig att skolan skall göra så att deras barn inte börjar ta droger eftersom skolan endast kan hjälpa till men det primära ansvaret finns hos föräldrarna. Skolans uppgift är att undervisa om droger, men om föräldrarna har tillåtande attityder till rusmedel har inte undervisningen någon effekt. Under Nykterhetsförbundets informations och föreläsningstillfällen med föräldrar läggs mycket fokus på vikten av hur tillåtande den vuxna är. Tydliga regler, förväntningar och en överenskommen hemkomstid är viktigt att ha som förälder. Åldersgränserna finns till för en orsak och därför skall det inte heller vara svårt för en vuxen att säga vad de kräver och förväntar sig av ungdomen.

”Ge ungdomen positiv feedback för vad hen gör istället för vad hen inte gör.”

Självkänsla och självförtroende spelar stor roll om en ungdom kommer att prova på droger eller inte. Det läggs mycket fokus på att stöda ungdomens självkänsla i det förebyggande arbetet. Personer med dålig självkänsla vill bli bekräftad för vad hen gör istället för vad hen är, därför har dessa personer större benägenhet att prova på droger. Ungdomar med bra självkänsla kan stå emot grupstryck och har inte lika stora behov av att bli bekräftad av omvärlden. I stödandet av självkänsla är det viktigt att ge positiv feedback för vad ungdomen gör, inte för vad hen inte gör. En strävan efter att stödja självkänsla både hemma och i skolan skulle bidra till en utveckling inom drogpreventiva arbetet med tanke på att det ökar individens självinsikt samt stärker sociala strukturer och relationer.

”Det vi kan påverka är våra vanor att inte använda droger.”

I dagens läge är det lätt att få tag på illegala droger. Förut importerades alla droger medan idag odlas cannabis här. Detta gör det svårt att begränsa tillgängligheten men den skulle minska genom att ha större övervakning och mer poliser i tjänst. Ju större tillgängligheten är desto större är andelen som testar och tvärtom. Det som kan göras är alltså att minska efterfrågan så blir tillgängligheten även mindre på långsikt.

”Ta upp diskussionen i rätt tidpunkt”

Diskussionen om droger skall komma vid rätt tidpunkt när det är aktuellt för ungdomen och hen är mogen för det innan det har blivit ett problem. Det har inte lika stor effekt om drogförebyggande arbetet sker för tidigt eftersom individen inte tar till sig informationen på samma sätt då. Till exempel undervisa om drogernas effekter på hjärnan i lågstadiet har inte någon inverkan och det ändrar inte heller barnets beteende eller attityd eftersom de inte är mogna för det. I årskurs 5 och 6 ordnas en tobakskampanj och i högstadiet behandlas alkohol och droger. Rätt tidpunkt att ta upp droger som samtalsämne eller komma överens om hemkomsttider är när barnet eller ungdomen vill spendera kvällstiden på stan.

”Framtidens drogförebyggande arbete kommer att följas av en gemensam modell i hela Österbotten”

PEPP står för Pohjanmaan ehkäisevän päihdetyön malli eller den österbottniska drogförebyggande modellen och är ett treårigt projekt som startade första mars i år. Syftet är att utarbeta en gemensam modell för hur rusmedelsförebyggande arbete skall skötas. Modellen skall fungera som riktlinje och stöd för skolor och fritidsverksamhet samt innehålla material som man kan använda sig av det drogförebyggande arbetet. Det skall vara en konkret manual att ta stöd av innan drogproblematik uppstår och även när problemet redan finns. Målet är att det drogförebyggande arbetet skall se lika ut i hela Österbotten i framtiden, så att inte alla skolor enskilt behöver fundera på hur det rusmedelsförebyggande arbetet skall utformas.

”Det räcker inte med att någon utomstående föreläsare kommer enstaka gånger till skolorna och gör en brandutrycknings insats”

Drogförebyggande arbete borde inte ses som en skild del utan kunna vara en del av den normala undervisningen samt stödja självkänsla, stärka sociala relationer och förebygga utanförskap. Det som skulle utveckla drogförebyggande arbetet är om det skulle bli en naturlig del av undervisningen och i barnuppfostran både hemma och i skolan. Lärare som har de pedagogiska färdigheterna och vet hur de skall nå eleverna skall ha hand om drogförebyggande arbete. Detta skulle innebära att eleverna skulle känna sig bekväma med att fråga om droger när de ha några funderingar, vilket de eventuellt inte gör när en gästföreläsare kommer till skolan. Föräldrarna har en betydelsefull roll och ansvar i drogförebyggande arbete och därmed är det viktigt att stöda dem i frågor gällande uppfostran. Förutom detta är det viktigt att ta upp ämnet flera gånger samt anpassa det preventiva arbetet till målgrupp och ålder.

13 Slutdiskussion och kritisk granskning

I kommande kapitel kommer jag att reflektera över de svar jag har fått utgående ifrån de centrala frågeställningarna och syftet för examensarbetet. Jag kommer att koppla samman respondenternas svar med teoridelen med syftet att hitta olika samband. Syftet med examensarbetet har varit att undersöka och kartlägga drogförebyggande metoder, insatser och åtgärder som används i skolan och på fritiden. Jag har forskat i vilka faktorer som bidrar till att en ungdom vill prova på droger, vilka förutsättningar arbetet kräver för att kunna utföras samt vilka strategier och arbetsredskap som används för att förebygga droganvändning och motarbeta drogliberala attityder bland unga.

I inledningen nämner jag att drogförebyggande arbete har tidigare handlat om att ge information om droger och dess skadeverkningar, vilket inte har påverkat attityden och konsumtionen bland ungdomar. Det preventiva arbetet handlar om mycket mer än själva drogerna. Om jag ställer mig frågan vad drogförebyggande arbete är kan jag konstatera att det är ett mycket brett kunskapsområde som inkluderar främjande av välbefinnande, öka stöd- och skyddsfaktorerna samt förebyggande av psykiskt illamående och dåliga beteenden. Det handlar om att alla individer skall ges möjlighet till att utvecklas och ha samma

förutsättningar i livet. Det drogförebyggande arbetet sker på grupp- individ- och samhällsnivå och ser väldigt olika ut på dessa nivåer.

På samhällsnivå handlar det om att många har en tillåtande inställning till droger, främst alkohol. Problemet är att samhället har förändrats och idag är det de illegala drogerna som gäller istället för alkoholen. De illegala drogerna har allvarligare biverkningar vid långt bruk än var alkoholen har, vilket många unga inte är medvetna om. Många har en tillåtande inställning till droger och godkänner att ungdomar exempelvis dricker sig fulla innan de fyllt 18 år. De som har hand om drogförebyggande arbete på gruppnivå är främst skolpersonal och dem som kommer i kontakt med ungdomar på fritidsaktiviteter. Där byggs drogförebyggande arbetet upp med vissa regler och förväntningar på ungdomarna samt att de ingriper ifall de märker att någon befinner sig utanför gemenskapen eller märker att en ungdom mår dåligt. I utförandet eller samtal om droger krävs det att de har en viss kunskap och kompetens om droger för att kunna föra en diskussion. På individnivå handlar det enligt min uppfattning, utgående ifrån undersökningen om att allihopa får sina behov tillgodosedda, framförallt trygghet. De individer som växt upp under dåliga familjeförhållanden eller i ogynnsam miljö behöver ofta mer stöd än andra för att kunna ha samma förutsättningar som de jämnåriga.

Syftet med mitt examensarbete är att undersöka och kartlägga vilka metoder, insatser och åtgärder som används i arbetet. Metoderna används både på grupp- och individnivå både bland föräldrar och ungdomar. Det kan handla om motiverande samtal, diskussionstillfällen, temadagar samt enkätundersökningar för att kartlägga ungdomars situation, mående och vanor. Insatser och åtgärder är det som vidtas när det redan finns ett problem som man vill ändra på. De insikter jag fick under intervjuerna och när jag skrev teoridelen var hur betydelsefull roll som föräldrarna har i drogförebyggande arbete. Deras inställning till rusmedel samt regler och förväntningar på ungdomen har stor inverkan på om hen kommer att prova på droger eller inte samt när drogdebuten sker. Metoderna hjälper även till att nå målsättningar i drogförebyggande arbete, vilket är att öka skyddsfaktorer och minska riskfaktorer så att droganvändningen bland unga minskar. Till skyddsfaktorerna hör enligt Persson & Svensson (2005, s. 44, 50) att främja trygghet, en bra uppfostran, goda skol- och familjeförhållanden, positiva relationer till andra människor och samt ha negativ attityd till droger. Skyddsfaktorerna gör att drogdebuten skjuts upp eller aldrig uppkommer.

Problemet är att droger är i dagens samhälle lätta att få tag på och många unga har en liberal attityd till illegala droger. I intervjun på med personal på ungdomscafé framkommer det att ungdomar är av åsikten att cannabis inte är en drog, detta gör att unga lätt provar på. I intervjuerna framkom intressant fakta gällande vilka bakomliggande faktorer varför ungdomar idag har en positiv inställning till droger. Under intervjun med personal på nykterhetsförbundet hälsa och trafik lyftes det fram vikten av att föräldrar och vuxna har tydliga regler och förväntningar på ungdomar samt att de inte heller borde tillåta unga använda mildare rusmedel, så som alkohol. Skolkuratoren var inne på att sociala medier visar en positiv bild av droger men att största problemet ligger i hela samhällsattityden mot rusmedel. På många orter i Österbotten har det under en lång tid haft en så kallad ”festkultur” och därför har många en tillåtande inställning till alkohol och tobak, speciellt äldre personer. De anser att detta är en del av ungdomens utveckling, att det ”hör till att festa och vara full eftersom det alltid varit så”. Samhället har dock förändrats sedan de vuxna varit unga och därför borde hela samhället förändra sin attityd till rusmedel för att det skall ske en utveckling och attitydförändring.

En insikt som jag fått är att drogförebyggande arbete kan se väldigt olika ut inom diverse organisationer. På ungdomscaféet satsas det mycket på att skapa trygghet i en drogfri miljö dit de kan komma och vara sig själva. De träffar ungdomar på fritiden, vilket är då ungdomar kan använda droger eller prova på droger, därför är det viktigt med dessa platser där ungdomarna har möjlighet få en meningsfull fritid genom olika delta i olika aktiviteter i socialt umgänge med andra i samma ålder. Kuratorn arbetar med ungdomar i skolan. Genom att kartlägga alla elevers situation gällande hälsa och skoltrivsel och kan kuratorn fånga upp dem som inte mår bra eller är i riskzonen för att använda droger. På nykterhetsförbundet trafik och hälsa arbetar de främst med att stöda skolpersonal och föräldrar i uppfostringsfrågor. Trots att alla respondenter jobbar väldigt olika har de även liknande uppfattningar om saker som tangerar drogförebyggande arbete. Ett exempel på detta är respondenterna överens om vilka faktorer som bidrar till att en ungdom börjar använda droger; nämligen att det finns en koppling mellan drogmissbruk, svårigheter i skolan och utanförskap. Jag beskriver detta närmare i kapitel 6, där jag även beskriver att droganvändning kan ha sin start i ohälsa, dåliga familjeförhållanden eller beteendeproblem. Dessa typer av problematik hos ungdomar är viktiga aspekter att ta fasta på för att kunna

förebygga droganvändningen bland unga. Men trots att det dessa faktorer ökar risken för droganvändning är det viktigt att komma ihåg att vem som helst kan bli beroende oavsett vad man tidigare varit med om.

Det som har stor inverkan på om en ungdom kommer att använda droger är självkänsla. Betydelsen av en god självkänsla framkommer både i teoridelen och från respondenternas svar. De unga får oftast bekräftelse på vad de gör och inte för vem de är. Detta beror troligtvis på att vi idag lever i ett prestationssamhälle och ständigt stävar efter utveckling. Problemet är att unga ofta ställer höga krav på sig själva som senare kan leda till ohälsa eller beroende. De skall vara framgångsrika i skolan för att kunna ha ett bra yrke och god ekonomi i framtiden, de skall ha en hobby som de är bäst på samt vara tillgängliga dygnet runt på sociala medier. Som jag tidigare nämnt har alla i samhället hand om drogförebyggande arbete och när det gäller stödjande av självkänsla har vuxna den mest betydelsefulla rollen eftersom de är förebilder för de unga. Vuxna som möter ungdomar på fritiden och i sitt arbete borde tänka på att ge stöd och positiv feedback för hur den personen är inte för vad hen gör. Min uppfattning är att detta skulle kunna förebygga många beteendeproblem och även ta ned pressen som ställs på de unga idag.

Viktiga aspekter för att nå målsättningarna är att ha goda riktlinjer i arbetet samt tillräckligt med kunskap inom området. Riktlinjerna kommer troligtvis i framtiden att utgå ifrån den österbottniska modellen (PEPP) som beskrivs i kapitel 13. Den kommer att finnas till för alla skolor och fritidsaktiviteter som stöd innan drogproblematik uppstår och även när problemet redan finns. Drogförebyggande arbete kommer då att bli lättare att utföra i och med att hela Österbotten har samma utgångspunkter.

Med hjälp av effektiva metoder och verktyg som främjar hälsa och välmående som stöder självkänsla och ungdomars stabilitet och självständighet skulle det ske en utveckling inom drogförebyggande arbete. Detta skulle kunna lyckas genom att ta idéer från ANT-undervisning i skolan. I kapitel 9 redogjorde jag fakta denna typ av undervisning, vilket är mångsidig undervisning inom olika skolämnen där det läggs fokus på att stärka ungdomars självkänsla samt bygga upp färdigheter för att kunna stå emot gruppträck. Man kan urskilja likheter från intervjun med respondenten från nykterhetsförbundet hälsa och trafik som

nämnde att drogförebyggande arbete borde vara en del av den normala undervisningen och i barnuppfostran både hemma och i skolan samt stöda ungdomens självkänsla och stärka sociala relationer.

Det är viktigt det finns lättillgänglig hjälp och stöd för ungdomarna. Det vill säga någon att prata med när de behöver samt att det finns tillräckligt med personal på olika evenemang, där bland annat fältisverksamheten som jag berättar om i kapitel 10 uppfyller en bra skyddsfaktor. Detta skapar större trygghet i samhället och gör det lättare att fånga upp dem som behöver stöd. Andra viktiga skyddsfaktorer är att ge ungdomarna möjlighet till att ha meningsfulla fritidsaktiviteter och drogfria platser att umgås på, vilket poängteras i respondentsvaren.

Sammanfattningsvis kan jag konstatera att de ungas attityd och inställning till rusmedel skulle förändras om hela samhällsattityden till rusmedel skulle bli mindre liberal. Samtidigt skulle konsumtionen minska om föräldrarna inte köpte ut eller tillät underåriga att dricka alkohol, vilket även skulle skjuta upp åldern på drogdebuten. Enligt min uppfattning behöver olika individer eller grupper olika stödinsatser beroende på deras situation, uppväxtförhållanden, relationer till andra människor och erfarenheter. För en del individer är det förebyggande arbetet effektivare om det sker på gruppnivå medan det för vissa lämpar sig bättre om det sker individuellt.

För att kritiskt granska examensarbetet kan jag konstatera att studien hade blivit mer informativ om jag hade haft fler respondenter och från fler ställen i Österbotten. Utgångspunkten var att lägga fokus på Närpes stad och därför har jag endast intervjuat personer från Närpes och Vasa. I efterhand kan jag konstatera det hade varit till fördel att välja respondenter från olika ställen i Österbotten, eftersom jag undersöker ett samhällsfenomen och drogförebyggande arbete ser ungefär lika ut. Jag upplever ändå att jag fick den informationen jag behövde av respondentsvaren för att få ett gott och trovärdigt resultat samt få svar på de centrala frågorna och syftet i studien. Fördelen var att jag hade tillgång till att samtala med en ungdomssekreterare som gav bra fakta inom området.

14 Källförteckning

Berg Kelly, K. 2014. *Ungdomars hälsa*. Lund: Studentlitteratur.

Bergström, G. 2014. *Kärlek till döds - Om droger, beroende och tillfrisknande*. Vallentuna: Pedagogkonsult.

Börjesson, M. & Palmblad, E. (2013) Styrning och ideologiska dilemman i Skolverkets skolutveckling exemplet ANDT-undervisning. *Sociologisk forskning, Barn- och ungdomsvetenskapliga institutionen, Stockholms universitet respektive Socialhögskolan, Lunds universitet*. 50 (2), 93-115.

Fahlke, C. 2012. *Handbok i missbrukspsykologi – teori och tillämpning*. Malmö: Liber.

Gillberg, C., Råstam, M. & Fernell, E. 2015. *Barn- och ungdomspsykiatri*. (3 uppl.) Stockholm: Natur och kultur

Hall, W. & Lynskey, M. (2005) Is cannabis a gateway drug? Testing hypotheses about the relationship between cannabis use and the use of other illicit drugs. *USA: university of Washington school of medicine*. 24 (1), 39-48.

Holm Ivarsson, B., Ortiz L. & Wirbing, P. 2016. *MI motiverande samtal – Praktisk handbok för socialt arbete*. Stockholm: Gothia fortbildning. (3 uppl.)

Holme, I. & Solvang B. 1991. *Forskningsmetodik – Om kvalitativa och kvantitativa metoder*. Lund: studentlitteratur.

Järvinen, M. & Østergaard, J. (2011). Dangers and pleasures: Drug attitudes and experiences among young people. *The Danish National Centre for Social Research, Denmark and University of Copenhagen*. 54 (4), 333-350.

Kvale, S. 1997. *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: studentlitteratur.

Persson, A. & Svensson, K. 2005. *Drogförebyggande arbete i skolan - Möjligheter och dilemman*. Lund: Studentlitteratur.

Sorbring, E., Andersson, Å. & Molin, M. 2014. *Att förstå ungdomars identitetsskapande – en inspirations- och metodbok*. Stockholm: Liber.

Wrangsjö, B. & Winberg Salomonsson M. 2006. *Tonårstid - utveckling problem och psykoterapeutisk behandling*. Stockholm: Natur och kultur.

Institutet för hälsa och välfärd. (u.å.) [Online] Hämtat: 5.2. 2018.

<https://www.thl.fi/sv/web/thlfi-sv/forskning-och-expertarbete/projekt-och-program>

Social och hälsovårdsministeriet. 2012, [Online] Hämtat 5.2 2018.

<http://stm.fi/sv/narkotikapolitik/eu-och-internationell>

Social och hälsovårdsverket i Jakobstad. (u.å.) [Online] Hämtat 7.2 2018.

https://www.sochv.jakobstad.fi/index.php3?use=document&cmd=list_dirs&directory=1939&lang=2

Finlands författningssamling:

Lag om organisering av det förebyggande rusmedelsarbetet. 24.4.2015/523. www.finlex.fi
(Hämtat: 5.2. 2018)

15 Bilagor

Intervjufrågor:

1. Berätta kort om organisationen och hur ni kommer i kontakt med drogförebyggande arbete.
2. Vilken roll och uppgift har du i det förebyggande arbetet mot droger?
3. Vilka saker tror du bidrar till att en person vill prova på eller börjar använda droger?
4. I vilken ålder får ungdomar information och utbildning om droger?
5. Kartlägger ni ungdomars situation gällande hälsa och vanor? I så fall hur?
6. Hur ser det drogförebyggande arbetet ut för er? Vilka metoder, verktyg och riktlinjer har ni?
7. Vilka åtgärder vidtas när missbruksproblematik uppstår?
8. Vilka målsättningar har ni i det drogpreventiva arbetet?
9. Har du märkt några effekter eller resultat av det arbete som görs nu? Har attityderna förändrats kring användandet av alkohol och droger?
10. Hur tror du att det drogpreventiva arbetet bland unga skulle kunna utvecklas?